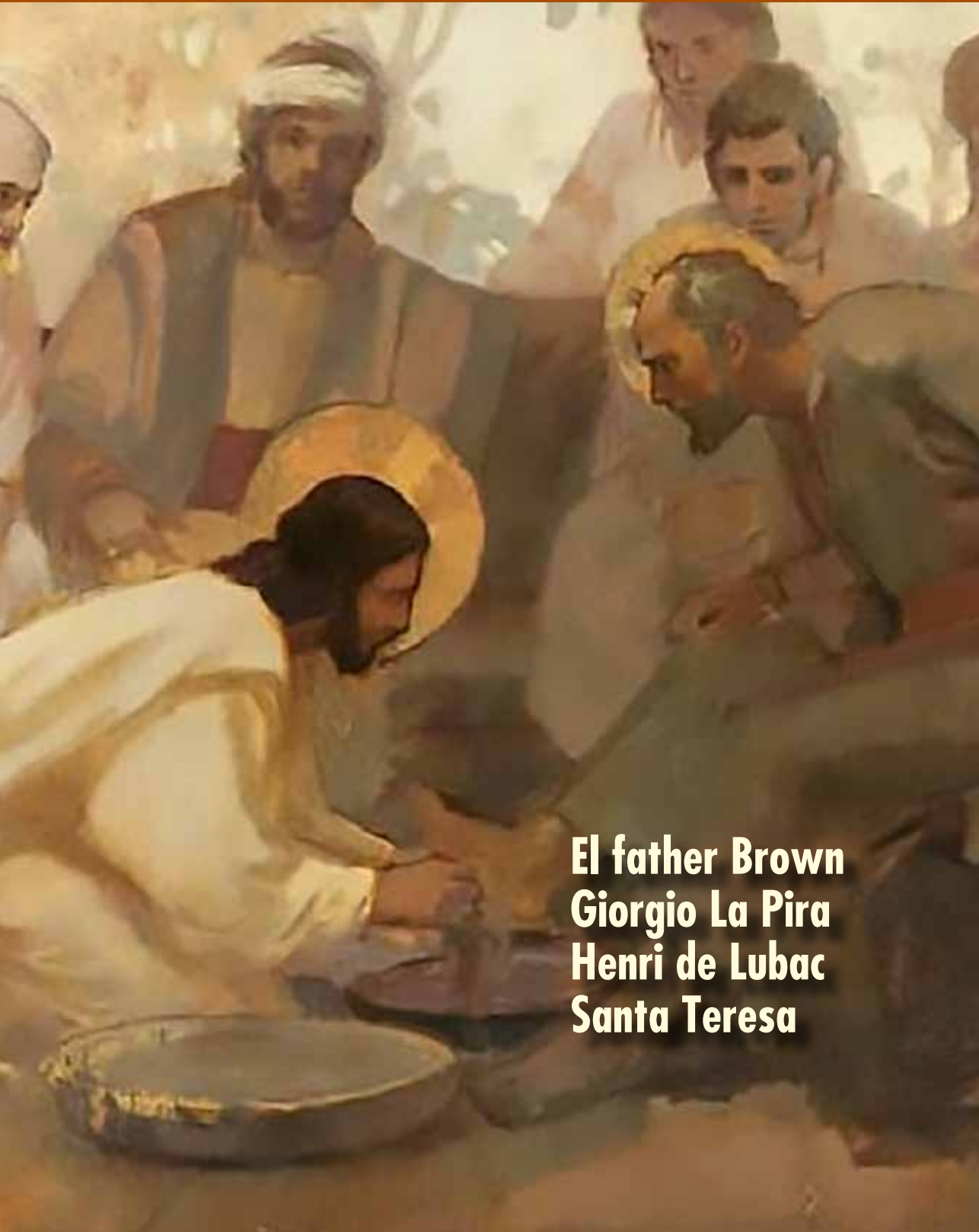

CATALUNYA FRANCISCANA

ANY LVIV - NÚM. 273 - MAIG-AGOST DE 2023

**El father Brown
Giorgio La Pira
Henri de Lubac
Santa Teresa**

ÍNDEX

EDITORIAL

LLETRA I MÚSICA

Josep Manuel Vallejo 41

ESPAI FRANCISCÀ

Articles

EL FATHER BROWN DE CHESTERTON

Sílvia Coll-Vinent 42

LA FE ÉS UN PROCÉS

Jacint Duran 48

LA REGLA FRANCISCANA

50

HENRI DE LUBAC

Òscar Bernaus 53

EL CASTELL INTERIOR DE STA

TERESA DE JESÚS

Dolors Queralt 69

ESPAI CENTRAL: RECERCA 85

GIORGIO LA PIRA

Llorenç Sagalés

NECROLÒGICA

FRA PERE ROSSELL I TABERNER (1934-2023)

Enric Castells 77

Foto coberta:
"Lavatori de peus"
J. Kirk Richards

EDITA:
Caputxins de Catalunya i Balears
www.caputxins.cat

DIRECTOR:
Josep Manuel Vallejo

CONSELL DE REDACCIÓ:
Montse Andreu
Jesús Romero
Marta Palau

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ:
Avda. Diagonal, 450
08006 Barcelona
Telèfon 934 161 812
conselldeilaics@caputxins.cat

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ:
Normal: 25 €
De suport: 35 € per amunt

Dipòsit legal: B. 8297-59

EDITORIAL

LLETRA I MÚSICA

FRA JOSEP MANUEL

Sovint sentim parlar d'oposició entre la Llei i l'Esperit, la institució i el carisma, les obres i l'amor...

De fet, l'amor és la plenitud de la Llei, però no sense la Llei, perquè la inclou, tot i que vagi més enllà, superant-la.

El cristià és aquell que viu en l'Esperit Sant, però l'autenticitat d'aquesta vivència s'ha de discernir tenint com a referència les actituds i gestos de Jesús que ens transmet l'Evangeli: "El qui afirma

que està en Ell, ha de viure com va viure Ell" (1Jn 2,6).

El gran criteri d'autenticitat de la nostra vida espiritual és la vida diària, el nostre comportament: la capacitat d'entrega, de servei humil, d'assumir amb mansuetud les ofenses, d'estimar els enemics...

La disjuntiva no està entre la música de l'Esperit o la lletra de la Llei. Perquè com en les bones composicions, la música i la lletra van juntes. I, per tant, l'Esperit i la Llei també.

EL FATHER BROWN DE CHESTERTON

SÍLVIA COLL-VINENT

Aquest text és la conferència que va pronunciar Sílvia Coll-Vinent a Pompeia el mes de maig de 2023, en el context de la col·laboració entre el Centre d'Estudis i Documentació G.K. Chesterton i els Frares Caputxins.

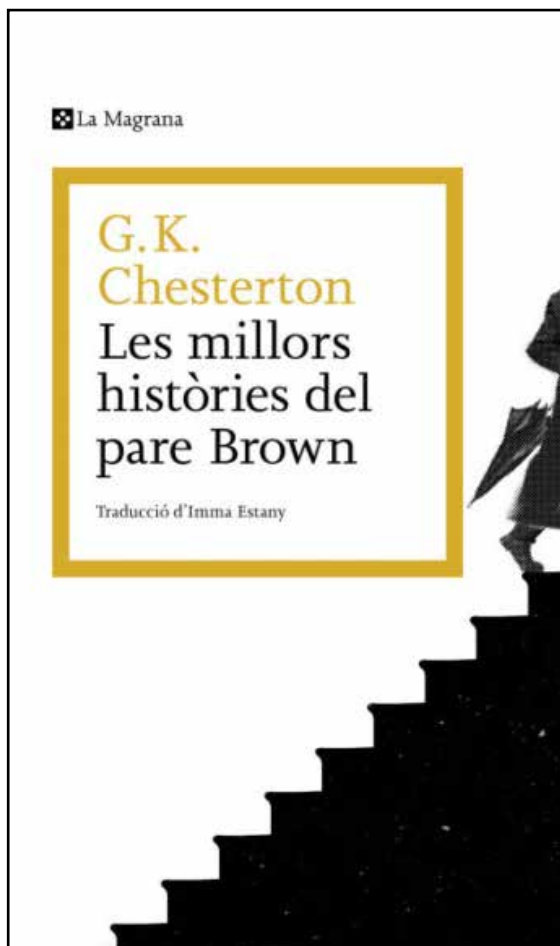
És per a mi un honor participar de nou a l'Aula Pompeia per explicar un aspecte de l'obra de G. K. Chesterton, la que crea al voltant del personatge-detectiu Father Brown. Ho és especialment ara que hi ha allotjat en aquest mateix convent dels caputxins de Pompeia el Centre d'Estudis i Documentació G. K. Chesterton, amb una documentació i una biblioteca de context que ens permet estudiar i interpretar la figura en el seu temps, en el seu context cultural, literari, periodístic i religiós, i en el cultiu del seu gènere preferit com és el detectivesc, o cercar informació sobre l'home que va inspirar el personatge del pare Brown. Per crear-lo, Chesterton pensà en un home de debò, el capellà John O'Connor, d'origen irlandès, però adscrit a una parròquia de Yorkshire, amb qui Chesterton va tenir una relació d'amistat fonda, de gairebé 30 anys, amb qui va parlar i passejar llargament pels erms d'Ilkley, i que va tenir un paper en la conversió de Chesterton al catolicisme, que no es va produir fins al juliol de 1922. Com afirma Fr. Ian Boyd, "el pare Brown, producte de la imaginació d'un escriptor anglicà, va tardar dotze anys llargs a convertir l'autor". Al llarg dels relats, des de la veu del narrador, es desprèn una estima pel capellà inspirador de la figura, i la filosofia sacramental que es va desgranant de mica en mica en tots ells és deutora en bona part d'una relació

autèntica, que va existir i que es va consolidar, tot i que darrere el pare Brown hi hem de veure més el seu creador, Chesterton, que no pas l'inspirador.

Per fer un primer repàs del que representa la sèrie m'ajudo de la infografia que hem preparat des del Centre d'Estudis i Documentació i que podeu consultar a la pàgina web. Els relats del Pare Brown són un clàssic de la literatura detectivesca, plenament inserits en la tradició dels misteris que posen a prova el lector per resoldre un enigma que no sempre és explicable o versemblant. Edgar Allan Poe era per a Chesterton l'autor de referència en l'art del relat breu, i seguint amb la tradició tan arrelada en la literatura anglesa, no podem passar per alt l'ombra de Conan Doyle, de qui havia assimilat el mètode deductiu i a qui encaixa en la veta de la popularitat. En vida, Chesterton va arribar a publicar-ne cinc volums (*La innocència*, 1911; *La saviesa*, 1914; *La incredulitat*, 1926; *El secret*, 1927 i *L'escàndol del pare Brown*, 1935), els quals sumen cinquanta-tres relats en total i conformen una trajectòria de maduresa vital i espiritual. Chesterton reconeix a Poe el mestratge en més d'un assaig dels molts que va escriure sobre el gènere, i pica l'ullet a la cèlebre narració "La lletra robada" quan exposa l'eina del crim massa grossa per ser vista, a "L'home invisible" o en la darrera història del volum, "Les tres eines de la mort".

Seguint amb la tradició tan arrelada en la literatura anglesa, tampoc no podem passar per alt l'ombra de Conan Doyle, de qui havia assimilat el mètode deductiu i a qui encaixa en la veta de la popularitat. Com les històries de *Sherlock Holmes*, les del *Father Brown* també van ser publicades en revistes de gran públic, com ara *Storyteller* o *Cassell's Magazine*, i això n'explica l'èxit immediat.

L'èxit del Pare Brown s'ha consolidat especialment amb l'adaptació a diverses sèries televisives que avui encara es programen. El qui els llegeixi, però, ha de mirar d'oblidar la sèrie si es vol endinsar en l'univers fantasiós de ficció, quimèric i inquietant, poètic i literàriament brillant que crea Chesterton a l'entorn del misteri resolt pel seu capellà sense nom de pila, home normal i corrent, de poca alçada i molta vista i intuïció, simpàtic i silenciós, a qui interessa per damunt de tot salvar ànimes (i salvar el criminal, i si pot ser arrencar-li una confessió), per explicar finalment la naturalesa humana amb les seves paradoxes i incoherències. Aquí és on Chesterton se separa del seu admirat Sherlock Holmes. El que està clar és que el relat detectivesc fa aquí un gir de noranta graus i esdevé clarament més filosòfic, i metafísic fins a cert punt, per la subordinació de la creativitat a la cerca d'una veritat, normalment una veritat moral, de vegades apuntant un aspecte de teologia cristiana o catòlica, inserint-hi ara i adés una imatgeria rica de referències bíbliques i simbòliques. Al primer relat, "La creu blava", el Pare Brown persegueix el criminal Flambeau (que després esdevindrà col·laborador) en possessió d'una joia que és una creu. L'atmosfera de més d'un relat s'impregna de simbologia religiosa ("Les passes estranyes" amb la reunió dels dotze aristòcrates; "Els pecats del príncep Saradine"), i sovint anem topant amb reflexions filosòfiques, algunes de ben paradoxals, en boca del capellà ("Hem tro-

bat la veritat. I la veritat no té sentit", diu a "L'honor de l'Israel Gow"); tampoc no s'estalvia la crítica al materialisme encarnat en personatges de les classes altes ("El jardí secret"; "Les estrelles voladores"), al capitalisme dels homes de negocis, i denuncia la invisibilitat dels qui passen desapercebuts, com el carter de "L'home invisible".

En català, La Magrana va oferir-los íntegrament l'any 2013 en la col·lecció La Negra, en bona traducció d'Imma Estany. És un volum gruixut i que fa de mal llegir, i per aquesta raó l'editorial va tenir la iniciativa de contactar amb el Centre d'Estudis i Documentació G. K. Chesterton per mirar de donar més visibilitat a l'obra a través d'una selecció. El que es va suggerir fou de publicar, d'una

banda, el primer volum de la sèrie, *La innocència del pare Brown*, considerat per la crítica com el millor des del punt de vista literari, seguit d'un segon volum amb una selecció de les millors històries restants. Per respectar el mateix nombre que el volum anterior, n'hem triat una dotzena que representessin els trets més particulars i alhora més originals de la manera com Chesterton adapta el gènere detectivesc. El que miraré de fer ara és explicar les raons que m'han portat a decidir la tria, i m'ajustaré a dotze, per fer justícia al nombre seleccionat, tot mirant de tractar els aspectes que fan original, viu i interessant el relat detectivesc de Chesterton: començant per la creació original del protagonista, seguint amb la filosofia sacramental amagada i la crítica i observació social, la simbologia cristiana i catòlica, la peculiar forma d'adaptar el gènere detectivesc, per acabar amb algunes observacions sobre l'estil literari i el ritme. Les il·lustraré amb els relats seleccionats per al

darrer volum publicat per La Magrana aquest mes de maig, *Les millors històries del pare Brown*.

1. El personatge. Hi ha relativament poques descripcions del pare Brown. La primera figura a "La creu blava" (del volum *La innocència*), i diu així: "El clergue baixet era ben bé l'essència d'aquelles planes de l'est: tenia una cara rodona i ensopida com les pilotes de Norfolk, i uns ulls més buits que el mar del Nord; duia uns quants paquets embolicats amb paper d'embalar que era incapaç d'aguantar junt [...] Duia un paraigua gran i desmanegat que li queia a terra cada dos per tres. Pel que semblava, no sabia quin era el costat del bitllet d'anada i tornada". Chesterton es fixa més en la personalitat, en el caràcter, en les maneres i el *savoir-faire* del seu personatge que passen pel tracte amb la humanitat. En l'ofici de detectiu, el pare Brown personifica la mateixa senzillesa, la curiositat creativa posada a la pràctica. Ho podem veure ja en la primera història seleccionada per al

volum, “L’absència del senyor Glass”, en la qual es contrasta la personalitat de Brown amb la del criminòleg que pretén resoldre el cas matrimonial de les MacNab des del seu despatx de luxe i poesia, i és batut per l’enginy del pare Brown.

2. Romanticisme. Chesterton és un romàntic. Hi ha molts elements de romanticisme, o que podem associar a l’esperit romàntic, en les seves ficcions, des de la primerenca *El Napoleó de Notting Hill*. He seleccionat la segona història del volum, “El paradís dels lladres”, per il·lustrar aquest aspecte, perquè és ben bé una comèdia romàntica. S’hi explica l’expedició d’una colla de turistes anglesos a la Toscana, i als Apenins principalment s’esdevé l’acció, farcida de descripció colorista, d’al·lusions simbòliques, i d’escenaris de comèdia romàntica.

3. Figures i contrastos. Deixeu-me que il·lustri ara una tècnica o més aviat un recurs molt característic de Chesterton a l’hora d’elaborar els relats detectivescos del pare Brown: el contrast entre dues figures. Naturalment, el contrast per excel·lència el representa el de la parella de protagonistes, Brown i el seu col·laborador Flambeau, però en gairebé totes les històries hi ha contrast de figures. A “El duel del Doctor Hirsch”, la tercera del volum, s’explica un duel impossible, inspirada en l’afer Dreyfus, resolta amb ajuda del bon instint psicològic del pare Brown.

4. Visió de Londres i d’Anglaterra. Un dels encants de tota la sèrie de relats és el recorregut del pare Brown pel territori anglès. El pare Brown està adscrit a una parròquia concreta. El veurem voltar per tot arreu del territori anglès, gal·lès i escocès, a Glasgow, a castells enmig de les Highlands, també a fora d’Anglaterra, a França, a la Provença (arriba a situar-ne una a Llatinoamèrica), però quan el trobem resolent un cas a Londres, a la ciutat i als barris més pròxims a l’autor,

com passa a “El cap del Cèsar”, s’hi afegeix un atractiu, pel sentiment local tan especialment sentit per l’autor. La quarta història del volum passa als barris de Brompton-Kensington, de cases luxoses i altes mansions, però Brown i Flambeau resolen el cas des d’una petita taverna situada en una cantonada. És una història d’un xantatgista avar –el vici de l’avarícia, tan criticada per Chesterton en més d’una història– i en l’avarícia hi trobareu la clau de la seva solució.

5. La fórmula i el sentit: contra la superstició. Al cinquè relat, “L’oracle del gos”, Chesterton aplica la fórmula francesa de “La Chambre jaune” per situar la història en un espai tancat, sense sortida –un jardí. La filosofia del pare Brown es vehicula aquí a través d’un soliloqui: “El primer efecte de no creure en Déu és que un perd el sentit comú i no sap veure les coses tal com són. Qualsevol cosa de què la gent parla, i ho posa pels núvols, s’estén indefinidament com un horitzó en un malson. I un gos és un presagi, un gat és un misteri, un porc és una mascota i un escarabat és un escarabeu [...] i tot perquè us fan por cinc paraules: Es féu semblant als homes”. La imatge final del gos guiant el pare Brown, com el gos guia sant Francesc, remata el soliloqui sobre la substitució de Déu per la superstició.

6. La simbologia cristiana. La simbologia cristiana domina el següent relat, el sisè, “La maledicció de la creu d’or”, protagonitzat per una colla de sis viatgers (capellà inclòs), que es desplacen d’Amèrica a Anglaterra, a la costa de Sussex, per investigar sobre l’enigmàtica història de la maledicció d’una relíquia, una medalla d’or al revers de la qual hi ha un peix: el pare Brown no es creu el relat oficial –i no n’explicarem aquí el desenllaç– que té una víctima molt propera: “Poden fer amagar el peix sota terra, però sortirà novament a la llum del dia”, diu al final.

7. La substitució. El setè relat del volum, “El punyal amb ales”, és tal vegada el relat de substitució més reeixit de tota la sèrie. Inclou un element de màgia negra i de farsa, i un encarament amb la superstició desemascarada hàbilment per Brown (el criminal pretén enganyar-lo simulant una fe sobrenatural!). “Creure en supersticions? En això sóc agnòstic”.

8. El mestratge de Conan Doyle. Al vuitè relat, “El mirall del magistrat”, Chesterton es refereix al mètode deductiu de Holmes. La resolució de l'enigma en aquest relat passa per l'enginy del detectiu (“No va sortir de casa perquè no era a dins”), i el mirall esdevindrà la clau de la història, enriquida amb una escenografia

i una decoració abarrocada, i amb un joc interessant de llums i ombres.

9. La intuïció. Al novè relat, “L'home de les dues barbes”, el pare Brown s'enfronta amb un cèlebre criminòleg i resol un crim d'un robatori de joies. L'interès de la història passa per la crítica als mètodes de la criminologia tradicional, que comporta així mateix una implacable crítica a l'home de negocis brutal i sense ànima, oposat al suposat criminal o lladre penedit.

10. L'heroi invisible. La desena història del volum, “L'embat del llibre”, a més de ser una de les històries preferides per Borges pel protagonisme que hi adquireix el llibre, és un homenatge al personatge anònim que passa desapercebut.

En aquest cas, l'home invisible és criat del professor, que ordeix, mitjançant la desaparició de diversos personatges, una història de venjança contra l'amo.

11. La polèmica. L'acció de l'onzena història del volum, "El crim del comunista", se situa en un *college* d'Oxford. La polèmica tan cercada per Chesterton és aquí dramatitzada entre professors, invitats, i tresorer del *college*, al voltant del comunisme i el capitalisme. El comentari inicial del pare Brown sobre l'heretgia del comunisme reapareix matisat al final de la història (és el capitalisme el que representa "la immoralitat anticristiana", segons Brown), que torna a ser una crítica sense pietat dels homes de negocis.

12. El progrés i el ritme. A "L'afer insoluble" no hi ha cap assassinat pròpiament, i per tant no es pot resoldre, sinó un sacrilegi, i són les veus del telèfon, invent estès al segle XX, i concretament la veu d'una dona que l'escenifica com si fos un crim, la que du al pare Brown a la solució. Veiem en el recorregut de la sèrie la transformació i la velocitat del progrés, del carruatge al cotxe, fins al telèfon, elements que omplen de nova energia la persecució tan corrent en la major part dels relats.

Deixeu-me fer un comentari final sobre el ritme de les històries. Ha estat també un criteri a l'hora de fer-ne la selecció. Conan Doyle advertia a Chesterton en una carta que vigilés amb el ritme, amb no deixar massa la història. I és ben cert que Chesterton es deixa endur per l'excurs. N'hi ha molts, i això fa que el relat sigui perdedor en algun moment. Si us fixeu en els dos volums publicats per La Magrana, el segon és més gruixut, perquè les històries són més llargues. Això no sempre va en perjudici del relat, però de vegades la trama i l'agilitat del relat se'n ressent. El que hem volgut oferir amb *Les millors històries del pare*

Brown és el bo i millor del relat detectivesc de Chesterton, i espero que us hagi animat a llegir-lo.

Sílvia Coll-Vinent

Professora de literatura a la Facultat de Filosofia-La Salle (URL) i a l'AUSP Centre d'Estudis i Documentació G. K. Chesterton
www.cedgkchesterton.cat

LA FE ÉS UN PROCÉS

FRA JACINT DURAN

Fa temps que havia llegit que després de la II Guerra Mundial, els Estats Units estaven preocupats per la manera de fer del seu propi exèrcit, perquè malgrat haver guanyat la guerra, van començar a investigar i es van trobar que només el 30% dels soldats realment disparaven contra l'enemic, només el 30% tiraven a matar. L'altre 70% o tiraven a l'aire o no tiraven, simplement. El 70% dels soldats eren ineficaços pel que havien estat cridats. Això els va preocupar.

Aquesta preocupació, jo la sabia fa temps, però el que no sabia és que a la guerra del Vietnam va haver-hi un canvi radical, més del 80% dels soldats tirava a matar. Per tant, es va passar d'un 30% a un 80%.

¿Per què? ¿Què va fer l'exèrcit nord-americà perquè hi hagués aquest canvi? Van buscar una colla de psicòlegs i van preparar psicològicament els soldats novells perquè s'atreuissin a matar. Els ensenyaven a matar. D'aquí ve que, preparats psicològicament, del 30% van passar al 80%.

Això, a més, no és una cosa del passat sinó que és del present. Actualment, a la guerra d'Ucraïna, es fan servir aquests mètodes "terapèutics" per preparar els soldats i, si tenen algun problema, els treuen el sentiment de culpa perquè tirin endavant. I, quan s'acabi la guerra, com va passar al Vietnam, hi haurà un equip de psicòlegs per intentar restaurar la situació.

Això és preocupant per moltes coses. Perquè això no simplement passa amb els psicòlegs, ni simplement passa a la guerra. Som molt influenciables les persones. Amb molta facilitat ens deixem portar pel que és correcte de pensar. Avui en dia hi ha molts

mitjans, no simplement els gabinets dels metges, o psicòlegs..., sinó molts mitjans per anar repetint les mateixes coses i, com més les repeteixen, més fàcilment ens les creiem. Som molt influenciables, més del que ens imaginem.

Fem l'esforç de pensar el que pensàvem fa deu anys i veurem com hem canviat. Les raons no les sabem, però hem canviat de pensament.

Això reflecteix aquella dita tradicional: "¿Dónde va Vicente? Donde va la gente". Això és una cosa constant en el nostre pensament. Som com l'aigua que va canviant de ruta segons el nivell que li posen. I això és molt preocupant. Chesterton té una frase que m'agrada repetir: "La fe fa possible que no siguem una còpia de la manera de pensar del nostre temps". La fe, si la prenem seriosament, ens fa que no siguem una còpia del que tothom pensa. I la fe no vol dir un boom d'idees, sinó una experiència. Karl Ranher deia: "El cristià del segle XXI serà místic o no serà". I a mi no m'agrada massa aquesta afirmació perquè la mística sempre té els seus pros i contres. M'agrada més la frase que avui ha dit el papa: "La fe no és un paquet d'idees sinó un camí a fer. Qui fa aquest camí va transformant-se". I aquest camí és Jesucrist. Qui fa el camí, descobreix. Qui simplement té idees i les va canviant, no té fe, té idees. No confia, com diu l'evangeli, simplement té idees, amuntega idees. Però el qui fa aquest camí és el qui té fe.

Abans existia la Banca Jové, i a Arenys hi havia una oficina. Aquesta banca havia estat creada al segle XIX. Era una banca totalment familiar, passava de pares a fills. Però l'any 1955 va deixar de ser una empresa familiar i va passar a ser una

societat anònima, per molts motius, però n'hi ha un d'important: l'hereu de la Banca Jové es va fer frare. Va deixar tot el que tenia i va començar una vida totalment diferent de la que li possibilitaven els diners. Jo vaig tenir la sort de conèixer-lo, perquè vaig estar amb ell a l'Amazones on ell hi va estar molts anys, i hi va morir. El recordo assegut al terra, en una cel·la d'un conventet que està molt a prop de la catedral, parlant amb la gent, o a la capella davant del Santíssim, o resant amb els altres frares, o amb canoa entremig de l'Amazones i dels altres rius... hores i hores. Un home amb qui podies riure, podies pregar, podies parlar a fons. No es podia dir que fos feliç, era més que feliç. Era ell. Aquest va fer el camí. Quan va morir, la catedral que era petita es va omplir a vessar. No hi havia autoritats, no hi havia monarques ni coronacions. Bàsicament hi havia gent sense sabates, pobres que s'amuntegaven. Tanta gent senzilla i indis es van amuntegar que, quan van treure la caixa, no va tocar mai a terra. Se l'anaven passant uns als altres. Els frares que volien anar al seu costat es

trobaven micos, donant voltes per allà, perquè era de la gent, de la gent senzilla.

Tinc l'experiència profunda que, quan un camina amb Crist..., sobretot tinc la sort d'haver conegut tanta gent, joves amb vocació... Quan un sent que l'altre t'està parlant d'una experiència de vocació i veus que la té, encara que després falli, et posa la pell de gallina. Quan un acompanya algú fent exercicis espirituals i veus que allí s'està movent alguna cosa que no ets tu, que deixes les regnes, això et posa la pell de gallina. Déu actua, el Ressuscitat actua. I és fer el seu camí el que realment ens proposem. Això és tenir fe, no un munt d'idees que queda molt bé de parlar-ne... Cal aquest seguir. I això és el fonament del Nou Testament. Al principi de la primera carta de sant Joan es diu: "Us dic allò que jo he tocat, allò que jo he vist, allò que jo he palpat". Això és el que ha tocat, la Paraula de vida, dirà ell, referint-se a Jesús. No és una idea, no és una manera de meditació, és una experiència de fer un camí. Com els deixebles d'Emaús, que els abrusa el cor i el descobreixen tot fent camí.

LA REGLA FRANCISCANA

El 16 de juny, organitzat per la Família Franciscana i la Facultat de Teologia es celebrà la XXXI Jornada d'Estudis Franciscans. Enguany amb el tema monogràfic de la Regla Butllada de Sant Francesc, en el 800 aniversari de la seva aprovació.

El temari estava ordenat amb una introducció històrica i temàtica (Valentín Redondo), i unes ponències sobre els principals aspectes espirituals de la Regla: Fraternitat-Minoritat (Jacint Duran), la pregària (Clara Fernández) i la missió (Agustí Boadas).

Fra Valentín Redondo, OfmConv, va assegurar que el papa més influent en el desenvolupament del carisma franciscà fou Honorí III. Obrí als frares les portes a Europa i a les missions, enviant una butlla als bisbes. Va afirmar la falsedat del fet de la pèrdua de la Regla tal com es diu en alguna biografia.

Del contingut de la Regla Butllada, en relació a la primera Regla, va destacar que desapareix el Pròleg, es canvia el títol i desapareixen les cites als consells evangèlics.

Al capítol 2 desapareix el terme “benignament” en rebre els candidats i és el Ministre General qui examina la seva idoneïtat.

Al capítol 3 s'introdueix l'ofici de la Cúria Romana (el Breviari) i les tres Quaresmes (Advent, Epifania i Quaresma).

El 4, és més estricte en el tema de no rebre diners, tot mantenint el fet de tenir amics espirituals.

Al capítol 5, se suprimeix la distinció entre tipus de treball i s'insisteix en el paper del treball per evitar l'oci, i en el manteniment de l'esperit de l'oració i devoció, entès aquest darrer com a oferiment diligent de les pròpies obres.

El capítol 6 és bàsic. Parla de la Fraternitat en la que és essencial la desapropiació i les relacions d'amor espiritual entre els germans “com una mare estima el seu fill”. Per influència del cardenal Hugolí es generalitza l'almoïna per viure i s'orienta els frares cap a la predicació, la confessió i els sacraments.

Al capítol 10, al cor de la Regla, hi ha un text nou on Francesc ressalta que “per sobre de totes les coses el frare menor ha de desitjar de posseir l'Esperit del Senyor i la seva santa operació (2R 10,8).

Fra Jacint Duran, OfmCap, va començar citant la crònica de Bucardo de Ursperg, premonstratenc (1211) on descriu com veu els frares al seu pas per Assís: “Van descalços, no porten diners, no demanen almoïna però accepten el que els donen, són itinerants i s'anomenen ‘pobres menors’. Més tard, per evitar la vanagloria i l'orgull per motiu de pobresa, s'anomenaran germans menors. La fraternitat franciscana es dona en el marc de la minoritat.

Va ressaltar la importància del tracte de Francesc amb els leprosos, com va entrar en el seu món, i com foren els seus mestres i els inspiradors de la seva forma de vida: en pobresa, vivint en esglésies “pobrissones” i abandonades, i eren il·lustrats i sotmesos a tothom. No tenen poder ni l'han de voler.

“Que ningú no s'anomeni prior, ni estiguin al front de les cases on treballen, ans s'anomenin germans menors, i que l'un renti els peus de l'altre”. Aquest seria l'estil

de fraternitat dels primers franciscans. El paradigma de fraternitat que té Francesc no és el de la primitiva comunitat cristiana (Ac 2 i 4) dels ordes monàstics, sinó el de Jesús amb els dotze, itinerants, “sense bossa ni sarró”, des de la feblesa i amb capacitat d’acollir el pecat de l’altre.

Jesús té amb els apòstols una infinita paciència, convivia amb Judes, li va rentar els peus... En aquest grup hi cap Pere, que és un cagadubtes, i Jaume i Joan que volen ser els primers..., i tots, que el van deixar sol.

Per això, Francesc pot escriure la Carta a un Ministre, on ressalta que tot allò que et facin els germans que et molesti, és un do de Déu, i han de voler-ho així... És la manera que té Jesús de relacionar-se amb els seus, plena de condescendència. Per a Ell, el pecador és un malalt que s’ha d’esti-

mar i acollir perquè “no són els sans els qui necessiten metge sinó els malalts”.

La germana **Clara Fernández**, Clarissa de Vilobí, ens parlà de la prioritat absoluta de la vida d’oració i contemplació en la vida franciscana. Vida en silenci, sense notorietat, a l’estil de Jesús de Natzaret. Insistí en que conversió i oració son dues experiències que han d’anar unides. El gran protagonista de la vida d’oració és l’Esperit Sant, que ens fa contemplar Déu en les coses creades, en els germans i en els esdeveniments. Cal pregar sempre i amb el cor pur, tal com diu Francesc. I el cor pur és aquell que s’allunya de la superficialitat i es centra en el que és veritable, el seu únic desig és l’adoració i la visió del Déu Viu (Adm 16). Pregar, en definitiva per a Francesc, és una relació amorosa sostinguda per l’Esperit Sant.

Fra Agustí Boadas, Ofm, aproximà el tema de la missió en la Regla. Va començar preguntant-se què és una regla i si s'ha de confondre amb la vida. Va assenyalar la paradoxa de Francesc que, essent ignorant i il·letrat, escriu molt; que essent un esperit lliure i espontani, ens deixa tres regles escrites; que ell que viu l'evangeli sense glossa, és interpretat una i altra vegada durant vuit-cents anys..!

Va continuar descrivint les regles que hi ha hagut a la vida religiosa des de la de sant Agustí, sant Basili, sant Benet... fins a la de Francesc. I ens va fer un recorregut històric i temàtic de les diverses regles, butlles i constitucions que s'han donat al llarg de la història franciscana.

Respecte a la missió, ressaltà el pas de la itinerància a l'estabilitat. La paraula missió no es refereix a una tasca a accomplir sinó a l'enviament de Jesús de Mt 28,29: "Aneu i feu deixebles a totes les nacions", és a dir, una missió *ad gentes*. En els primers enviaments sobrarà bona

voluntat i mancarà preparació i previsió, com amb els frares que van anar a Alemanya o a Hongria, que foren maltractats per no conèixer la llengua i ésser confosos amb heretges... Aviat el papa Honori III enviarà butlles als bisbes per garantir la seva ortodòxia.

Quan els frares s'estabilitzen, encara que no deixin de fer sortides missioneres, posaran l'accent en la forma de vida, i en la sobrietat i la pobresa dels seus llocs d'habitatge junt amb el fet d'ésser sotmesos a tothom, perquè predicació i pobresa van unides.

A tall de resum va dir que els franciscans, històricament, no s'han dedicat a una tasca concreta: "No són educadors, però ensenyen; no són sanitaris però atenen malalts; no són rectors, però porten parròquies..." Aquesta plasticitat és significativa a l'hora d'interpretar la Regla, perquè el franciscà no es defineix per la tasca que fa, sinó per la forma de vida segons l'evangeli i l'actitud humil i pobre corresponent.

HENRI DE LUBAC

FRA ÒSCAR BERNAUS GRIÑO

L'encontre

Enmig de la munió de notícies, moltes de les quals –malauradament– gens aflagadores, que sorgeixen dins, defora, sobre i entorn de l'Església en els mitjans de comunicació, n'hi ha una que potser hagi passat desapercebuda a molts dels nostres lectors. Es tracta de l'anunci per part de l'episcopat francès, el 31 de març d'enguany, a Lourdes, en cloure l'Assemblea Plenària que hi tingueren, de la seva decisió de presentar a Roma la sol·licitud d'apertura de la causa per a una possible beatificació del que fou cardenal i jesuïta Henri de Lubac (Cambrai, 1896 - París, 1991).

Es tracta d'una notícia de la qual cal donar-ne gràcies a Déu i alhora felicitar els bisbes francesos perquè, amb aquesta voluntat de demanar que s'estudiï una possible causa de beatificació, hom reconeix ja de manera implícita, en la figura d'aquest gran teòleg, algú que assenyala clarament, amb la seva vida i obra, la presència lluminosa de Déu enmig nostre.

Durant els estudis del grau en teologia a la Facultat de Teologia de Catalunya, vaig tenir la sort de poder llegir algunes obres seves, en part o del tot, ja perquè formaven part del contingut d'alguna assignatura, ja perquè alguns professors sovintejadament s'hi referien, ja perquè ens en recomanaven la lectura.¹ Sigui com sigui, hi vaig descobrir un autor d'una agudesia i *finesse* corprenedores, una profunditat

1. Vull agrair aquí especialment els professors Xavier Morlans i Juan Ramón Laparra de la FTC, entre d'altres, per tal com ens van presentar i fer accessible l'obra de de Lubac (el prof. Laparra, fins i tot dedicant-li un curs monogràfic sencer).

que no desdeia en absolut la senzillesa i la gosadia, la invitació contínua a la seriositat argumentativa i a l'honestedat intel·lectual i, en fi, la consciència que hom, com a teòleg cristià, es troba davant del Misteri i que és només des de la humilitat que hom pot emprar "l'instrumentari" d'accés al diví per tal com aquest prové d'un privilegi que poua, tot ell, en la font de la misericòrdia que és Déu mateix.

D'ací en sorgí no només la simpatia sinó també aquella mena d'amistat que un estableix amb alguns autors que només pots conèixer així, a través de la distància imposada per unes circumstàncies que, tanmateix, des de la perspectiva cristiana, són motiu d'enaltiment i acció de gràcies a Déu, perquè, en la vida d'un germà que ja ha acomplert el seu camí, hi trobes la bellesa d'un mestratge que concorda profundament amb una Bellesa antiga i sempre nova i de la qual tots n'hem estat fets, cadascú a la seva manera, deixebles.

Les notes que trobareu aquí són resultat de l'aplec de tot un reguitzell d'aquestes lectures d'obres de i sobre de Lubac, de la seva lectura i de les reflexions que em varen suscitar. Tot plegat va servir de base per a una xerrada que vaig fer al convent de Nostra Senyora de Pompeia de Barcelona en el marc del cicle de conferències de formació cristiana per a adults que s'hi ofereix un cop al mes des de fa ja una bona colla d'anys. El que n'espero, com vaig poder dir en aquella ocasió, és suscitar-vos l'interès per aquest autor, sense el qual certament no es podrien explicar moltes de les coses esdevingudes a l'Església abans, durant i després del Concili Vaticà II. En última instància, que aquest interès us dugui a llegir-lo i, llegint-lo, a estimar,

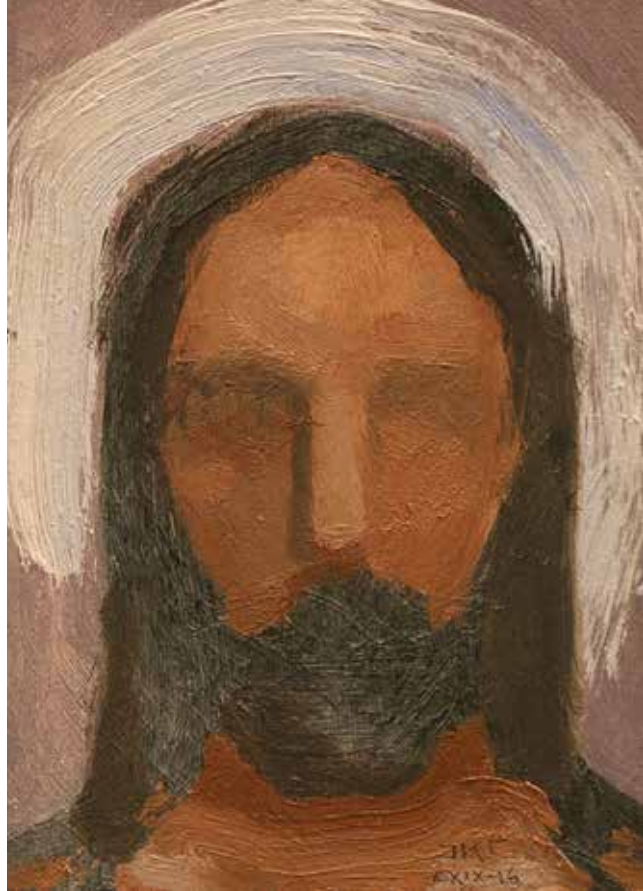
tot endinsant-vos-hi cada dia més, el Misteri de Déu, de l'Església i de l'home.²

Al principi era l'amor

El teòleg ha de ser, primer i abans que res, *teòfil*, és a dir, amant de Déu, algú que estima Déu per sobre de totes les coses. L'amor de Déu és allò que mou la seva reflexió.³ L'adjectiu *teòfil* és per al cristià quelcom de substantiu o, potser millor dit, un apel·latiu que complementa necessàriament la identitat nova que li ha sobrevingut pel baptisme. Això, segons algun exegeta, és el que potser caldria entendre sota la denominació d'aquell personatge al qual sant Lluc adreça tota la seva obra, tant el seu evangeli com els Fets dels Apòstols. Darrere d'aquell Teòfil hauríem d'entendre'ns-hi tots els cristians, que, per tant, som, o hauríem de ser, "amants de Déu".

2. Des de l'any 1998, Éditions du Cerf ve publicant l'edició crítica de l'obra completa d'Henri de Lubac (es tracta d'un total de cinquanta volums, dels quals ja n'han publicats trenta). En català disposem d'algun títol, però la major part dels títols més coneguts de la seva obra els trobem traduïts en castellà en diverses editorials. L'any 2022 l'editorial Encuentro (Madrid) ha començat, sota la supervisió d'un comitè científic format per teòlegs de renom, la traducció castellana de l'obra completa a partir dels criteris d'Éditions du Cerf, tot fent una primera selecció de vint-i-un volums de l'obra lubaciana que permeti al públic lector de llengua castellana de bastir-se una idea de l'abast del pensament del teòleg francès. De moment, en tenim ja els dos primers volums.

3. "Amor de Déu" ho podem entendre com a genitiu subjectiu i objectiu a la vegada, feliç expressió que fa convergir Déu i home. Hi contemplem, tanmateix, la primacia de l'un sobre l'altre: l'amor que tenim a Déu es funda sobre un amor infós per l'amor que Déu ens té.

Sigui com sigui, un *teòfil* només pot entendre's com a tal si s'ha sabut estimat primer per Déu (cf. 1Jn 4,10). Es tracta d'un amor, però, curios: contrasta amb tots els amors que un hom havia pogut conèixer abans però que s'experimenta com a primigeni i, per tant, (re)configura tot allò que hom havia viscut i *com* havia estimat. I això pot ocórrer ja quan un és un nen: una primera intuïció de Déu, una llum clara de saber-se'n criatura, encara sense poder-hi posar paraules, encara sense poder *dir* que "allò" és "amor" i, menys encara, que es troba davant del "Misteri." Com pot ser?

L'experiència es dona en el temps, en la història personal de cadascú i, a la seva manera, cadascú de nosaltres hauria de poder explicar-la. Que bonic quan veus com l'evangeli va encarnant-se en una fesomia nova. Que bonic si t'atures a mirar tot el camí recorregut i veus tantes marrades i biaixos, foscos i ombres, i pots

entonar, ben de cor, encara una acció de gràcies a Déu. Si algú et demana que li ho expliquis, quan ho facis et passarà segurament que t'experimentaràs inserit més que mai en el temps, perquè els camins de la vida ens canvien i els matisos d'allò viscut seran diferents i, pel que fa a l'amor, els silencis, prenyats d'intimitat i densitat, s'hauran expandit dins d'un cor cada cop més avesat a aquest Déu que ha volgut fer-se la teva habitud, la teva quotidianitat. Ens passa tota vegada que escoltem un evangeli que havíem sentit proclamat mil cops i que un dia, no saps per què, ressona dins teu d'una manera insospitada i et fa tremolar. O la trobada inesperada d'algú, potser un desconegut total, que et resitua sense adonar-se del trasbals interior que s'acaba de produir dins teu. Tanta insistència de Jesús en l'estar *atents* és per alguna raó: Déu parla contínuament al cor dels homes i massa sovint s'hi troba una tàpia, sinó un ganivet ben esmolat...

L'amor de Déu es descobreix en una vida "trasbalsada", és a dir, que es transfigura contínuament i en què el pas dels anys ha de poder contemplar pacíficament l'obra de Déu amb una alegria que poques paraules podran contenir. Es tracta, en fi, d'un amor que és un tipus particularíssim d'amistat. Sant Joan, en el seu evangeli, ho descriu molt bé quan Jesús anomena *amics* els seus deixebles i associa l'*amor* amb el fet de donar la vida pels *amics* (cf. Jn 15,13-15). Sant Francesc ens recorda que, entre aquests amics, hi comptava aquell que l'havia de traïr.⁴ *Amistat* i *amor* en Jesús són duts a l'extrem d'un únic punt de no retorn: el lliurament de la pròpia vida. Del tot i per sempre. Quan dones la vida ja no pots tornar enrere, ja l'has donada, no te'n pots desdir. És donar-la per recobrar-la (cf. Jn 10,18).

4. Cf. SANT FRANCESC D'ASSÍS, Regla no butllada, 22, 2.

Continuïtat i discontinuïtat en una mateixa acció, viure-morir-viure. La paradoxa. Com pot ser que el patiment més terrible esdevingui causa de la major felicitat? Per què Jesús desconcerta tant? Potser podríem ja, en aquest punt, avançar que Déu desconcerta perquè l'home desconcerta. Potser podríem gosar, encara, afegir: l'home desconcerta perquè Déu desconcerta. Déu i home, home i Déu. Déu fa l'home amb aquell primer fang i amb les mans d'un terrissaire ple de bondat. Per què l'home intenta, però, tan sovint de desempallegar-se de Déu? D'on prové aquella insistència a foragitar-lo de la pròpia vida? Per què ens molesta tant la *petitesa*? Perquè davant Déu un se sap petit, petit... Sigui el que sigui, no hi ha manera de desempallegar-nos-en. I si ho fèiem (perquè ganes no en falten...) què en queda després de l'home? Una desferra? Un altre déu encimbellat que esclafa els altres? Quanta sang d'home clamant sota els paisatges d'un món que ens és donat i que volem fer a imatge i semblança nostra!

Hi ha, tanmateix, una crida que ressona per tot l'univers. Del seu ressò n'hem sentit ecos que hem traduït en expressions molt diverses del que en podríem dir "allò religiós" o, *mutatis mutandis*, d'allò que hi ha de més humà en l'home. Aquesta crida troba en Jesús la resposta lliure més plena que l'home hagi fet mai a Déu. Aquesta és, per dir-ho així i resumint-ho molt malament, la pretensió d'absolutesa del cristianisme que durà els deixebles, perquè així ho demanà Jesús, a proclamar a tots els pobles la Bona Nova. Anunci joiós i resplendent de la Pasqua! Un desconcert –el de Déu, el de l'home– que es revela no com a desharmonia, sinó com a Belleza i Unitat en la persona de Jesús de Natzaret. El Misteri no s'esgota mai. No pot esgotar-se'ns. D'aquí potser l'angoixa de l'existència, en termes kierkegaardians. El drama de l'humà. El drama i la meravella

més grans: podem parlar de Déu i, fent-ho, emmirallats en Jesús de Natzaret, *podem dir-nos*. El Misteri no s'esgotarà mai i, tanmateix, quanta llum, quanta aigua per a aquesta set insadollable no se'ns ha donat, no se'ns ha transmès, no se'ns ha revelat! Ens ha estat donat un tresor, que portem en vasos de terrissa. Però som prou conscients que és un tresor que ens és donat *gratuitament* i que, *irremeiablement*, és Ell, aquest tresor, el que ens porta a nosaltres com el seu tresor més preuat? Algú porta algú. Qui porta qui? Paradoxa rere paradoxa, caminem per camins caminats i que ens caminen, tot seguint confiadament la veu d'aquell qui se'ns ha fet *camí*. Crist és el centre i cim de tota la història, cap on tot convergeix.

Tota aquesta reflexió mal garbellada no vol ser altre que un primer esguard, personalíssim, sobre l'entramat complex d'una vida, la d'Henri de Lubac, que a primer cop d'ull, diríeu que poca cosa té

d'extrarordinari. És la vida d'un home que veureu envoltat de llibres, endinsat hores i més hores en el silenci de la lectura, l'estudi. Diria que foren, totes elles, hores de pregària delicada i devota perquè l'estudi i la reflexió teològica no haurien de separar-se mai d'Aquell de qui parlen, perquè n'és la Font. Ens trobem davant d'un home, doncs, profundament religiós i intel·ligent, sincer, pacient, empeltat en aquella set que només Déu pot saciar i conduir cap al servei incondicional i fidel. Els patiments que això li comportà –que mirarem d'apuntar– s'alcen com una acció de gràcies a Déu, com una lliçó d'honestetat, humilitat i fidelitat que convenen molt a l'Església dels nostres dies, a l'Església de tots els temps.

Una anècdota fundant

Donar testimoni és essencial a la nostra fe. *Fides ex auditu*, però també cal afegir de seguida: *fides ex testimonio*. Cadascú ha de poder donar raó de la seva experiència (o, en termes evangèlics, de la nostra esperança: cf. 1Pe 3,15), cadascú amb les seves paraules, a la seva manera. Tothom té els seus moments fundants. Sant Pau explica de primera mà què li va passar camí de Damasc. Sant Francesc també ho fa en el seu *Testament* en parlar de l'encontre amb els leprosos. Hi ha, doncs, *moments* que podríem anomenar “principis fundants”, en què un hom podrà dir encara trenta, quaranta anys després: *eren les quatre de la tarda* (cf. Jn 1,39).

Henri de Lubac ens parla del seu, quan era petit, sense dir que ell és el protagonista de la història, tot i que ja s'endevina:

“Al salir de la capilla, y ya en el patio del recreo, un niño se burlaba del sermón que acababa de soportar. Pobre sermón, como tantos otros. El predicador, queriendo decir algo sobre Dios, había dado a beber a su joven auditorio un raudal compuesto de una mezcla de fórmulas abstractas y devotas, que producía en aquellos cuyo espíritu no

estaba adormecido el efecto más ridículo. El vigilante, que era un hombre de Dios, llamó al burlón y, en vez de regañarlo, le preguntó con delicadeza: “¿Ha pensado usted alguna vez que no hay nada más difícil que hablar de este tema?” El niño no era nada tonto. Reflexionó, y este incidente supuso para él algo así como la primera toma de conciencia del misterio, del doble misterio del hombre y de Dios.”

Trobem aquesta anècdota ben bé a l'inici d'un llibre seu titulat *Sur les chemins de Dieu*.⁵ El llibre ve precedit per diverses cites que són per sucar-hi pa i que prometen. Entre aquestes, una de *La consideració* de sant Bernat, obra adreçada al papa Eugeni: “Potser us impacientareu si continuem preguntant què és Déu, perquè ho hem preguntat ja tantes vegades o perquè desconfieu de trobar una resposta? Us dic, pare Eugeni, que sols Déu no pot ésser mai cercat debades, ni quan no pot ésser trobat.”⁶

Aquell nen quedà fonament impressionat per la reflexió que li va fer el bidell del col·legi i allà nasqué un impuls que l'acabà duent a interessar-se cada cop més pel Misteri que, com molt bé diu, és doble: el de Déu i el de l'home. Henri de Lubac entrà al noviciat de la Companyia de Jesús, que en aquell temps, no podia fer-se a França per les lleis republicanes i laïcistes que regien el país i hagué de traslladar-se a Anglaterra, a la petita illa de Jersey, davant la costa de Normandia. Som a l'any 1913 i té disset anys. Un any després hagué d'interrompre la formació per combatre en la Primera Guerra Mundial, experiència que el marcarà profundament. Allà rebé

5. H. DE LUBAC, *Por los caminos de Dios*, Ed. Encuentro (Madrid, 2022).

6. La traducció és presa de l'edició de Genís Vilardell publicada a la col·lecció Clàssics del cristianisme, vol. 10: Bernat de Claravall, *La consideració*, V, XI, 24.

una ferida de metralla al cap, l'any 1917, cosa que motivà que patís durant més de quaranta anys fortes migranyes, fins que finalment l'en pogueren operar.

Després de la guerra, continuà la seva formació a Canterbury i a Jersey fins l'any 1923. Fou un lector entusiasta de sant Agustí i de sant Tomàs. En aquests anys de formació, resultà cabdal el descobriment de l'obra de Blondel, de qui se sentí sempre deutor, així com de Maréchal i de Rousselot. Gràcies a aquests filòsofs catòlics, l'apologètica cristiana, és a dir, la defensa clàssica de la fe, farà un gir tot centrant-se en un argument que sant Agustí sintetitzava bellament a l'inici de les seves *Confessions*: “Ens heu fet, Senyor, per a vós i el nostre cor està inquiet fins que no reposa en vós.” El missatge del cristianisme va dirigit a tothom, des d'allò de més profund que nia en el nostre cor. No es pot fer teologia, vindrà a dir de Lubac, de manera “extrinsecista” o des

d'una mena d'“autoconvenciment” de poder “demostrar” els fonaments de la fe cristiana. Aquesta manera de fer teologia, ell l'anomena “teologia separada”.

Ens trobem aquí davant dels inicis del que serà un dels cavalls de batalla del gran teòleg: la discussió entorn del *sobrenatural*. Si bé podria semblar un tema molt perifèric, revesteix tanta importància com complexitat, per tal com, a ulls de de Lubac, el problema de l'ateisme, de la desafecció respecte de la fe cristiana en el món modern, “l'alienació cristiana”, es devia, entre d'altres raons, a la teoria d'una naturalesa pura per a l'home, hipòtesi que subjeia en la manera de fer i exposar la teologia fins aleshores i que permetia d'acabar afirmant que el món no necessita Déu i que se les pot campar tan tranquil

sense Ell. Les dramàtiques conseqüències d'això prou que les coneixem. En parlarem més endavant.⁷

L'any 1927 fou ordenat de prevere i dos anys després el trobem ja com a professor a Lió. Hi ensenyà justament el que ara en diem Teologia Fonamental i també Història de les Religions, aquesta última matèria, pel que sembla, perquè no trobaven cap altre professor. Ell se sentia insegur i poc preparat per acarar-la i això motivà, sens dubte, que la preparés tan a fons que, més endavant, en sorgirien els seus llibres sobre el budisme, així com algunes de les reflexions que trobarem a la seva primera obra, *Catholicisme*, pel que fa a la relació del cristianisme amb les altres religions, abundant en reflexions entorn de la concepció i organització del temps en l'hinduisme, per exemple, plenes d'una erudició que denoten un molt bon coneixement de les fonts.⁸

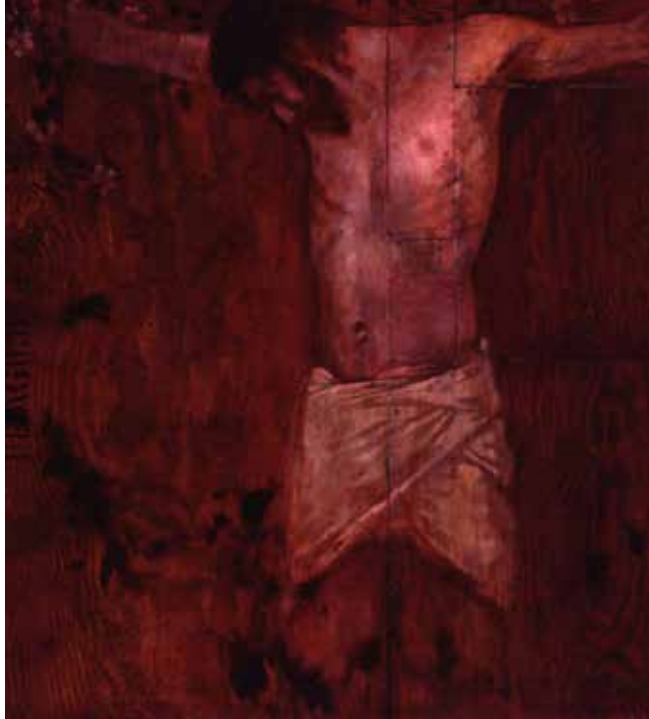
7. Un molt bon resum d'aquesta qüestió el podeu trobar en l'article de Joseph A. Komonchak, “Theology and Culture at Mid-century: the Example of Henri de Lubac” dins de *Theological Studies*, 51 (1990), pàgs. 579-602. N'hi ha un resum en castellà a càrrec d'Eduard Pascual a *Selecciones de Teología*, vol. 31, núm. 121 (1992). També molt recomanable és la presentació de Santiago Madrigal, “Henri de Lubac (1896-1991): el teòlego del “sobrenatural”” que feu per al cicle de conferències “Grandes teólogos del siglo XX” de la Universitat de Cantabria (2009/2010) que es pot trobar fàcilment en línia. Agraïxo a fra Pere Cardona, OFMCap que me'l fes avinent.

8. Preparant aquesta assignatura, més endavant afirmà: “me reafirmé en la unicidad, con una claridad cada día más convincente, en la extraordinaria unicidad del Hecho cristiano dentro de la frondosa inmensidad que está a la vista en la historia espiritual de nuestra humanidad.” Cf. H. DE LUBAC, *Memoria en torno a mis escritos*, Ed. Encuentro (Madrid, 200), pàg. 46.

Cap a l'encontre de les fonts vives

Aquest és un dels punts importants que configuren el desenvolupament del pensament d'Henri de Lubac: anar a les fonts, documentar-se bé, aprofundir minuciosament tots els aspectes d'allò que s'estudia des del coneixement del lloc des d'on sorgeix la ciència estudiada. En el cas que ens ocupa, l'estudi dels Pares de l'Església. Els anys de professor a Lió estaran marcats per aquest aprofundiment seguit i entusiasta dels Pares i, en aquest camí, l'acompanyaran alumnes avantatjats dels jesuïtes: Hans Urs von Balthasar, Jean Daniélou, Henri Bouillard. Amb Daniélou, de fet, Henri de Lubac fundarà la prestigiosa col·lecció *Sources Chrétiennes*, que encara avui publica els textos patristics en forma bilingüe, amb introduccions, edició crítica del text original i notes.

L'estudi dels autors cristians antics, que són la Tradició viva de l'Església, ajudarà a eixamplar enormement les perspectives de l'estudi teològic. Així, d'una banda, la Bíblia, com a paraula inspirada i revelació de Déu al seu poble i, des d'aquest, a tota la humanitat, i de l'altra, la Tradició viva de l'Església, que la interpreta a la llum del mateix Esperit Sant que la va inspirar, són els dos grans instruments amb què el teòleg compta, al costat del Magisteri que l'Església, al llarg de la història, ha anat confegint. De seguida que hom s'endinsa en l'obra d'Henri de Lubac s'adonarà de com aquest camina amb aquestes tres potes, com totes hi convergeixen amb una naturalitat aclaparadora. És una de les moltes gràcies que cal reconèixer-li i agrair-li. Com diu el jesuïta Ricardo Aldana en presentar-ne la figura: "Desde su primer libro, *Catolicismo. Aspectos sociales del dogma*, el pensamiento de Henri de Lubac se distingue entre otras cosas, por su capacidad de convocar el pensamiento de los autores más variados, un obispo sirio del siglo III, un monje parisino del

siglo XII, y un convertido inglés del XIX, por ejemplo, o un filósofo escocés del siglo VIII, un misionero italiano en China en el siglo XVII, y un poeta francés del XX, para dar testimonio de su modo de expresar la fe cristiana."⁹ Com diu més endavant aquest autor, Henri de Lubac pretén donar raó de la totalitat de la fe cristiana i per això, des del punt de partida principal, la Sagrada Escripura, pot acudir a uns autors i altres, perquè tots tenen com a referència la mateixa font, sense deixar mai de banda la fidelitat a la Tradició de l'Església. És així que pot escriure amb plena llibertat i oferir un pensament cristià sempre "rejuvenecedor, que le permite superar el nivel de los tópicos de los historiadores y abrir caminos de comprensión."¹⁰

Aquest, de fet, esdevingué el seu mètode de treball, el criteri a través del qual de Lubac s'atansarà als més diversos aspectes que tenen a veure amb la

9. RICARDO ALDANA, *Henri de Lubac*, Fundación Mayor (Colección Acercarse), Madrid, 2009, pàg. 10.

10. *Ibid.*, pàgs. 11-12.

fenomenologia religiosa, amb la fe cristiana, amb el Misteri de l'Església, amb la relació entre naturalesa i gràcia, amb les repercussions que una determinada manera de fer exegesi de la Bíblia ha tingut al llarg de la història, etc.¹¹ Bastaria que obríssi qualsevol dels seus llibres per adonar-vos de la laboriositat d'aquest mètode, així com de la seriositat i rigor de la seva manera de fer. Però ens trobem davant d'algú que no només fa recerca primfiladament,¹² per dir-ho així, sinó d'algú que és molt conscient

11. De Lubac és autor d'una obra titulada *Exégèse médiévale. Les quatre sens de l'écriture* (1959-1964) en què, en més de 1800 pàgines distribuïdes en dues parts i aquestes respectivament en dos volums cadascuna, presenta de forma exhaustiva com l'esquema dels anomenats "quatre sentits" (literal, al·legòric, tropològic i anagògic) forma part de l'exegesi espiritual elaborada tot al llarg de l'Edat Mitjana i que, en gran mesura, resultava desconeguda per a l'edat moderna, de manera que, aprofundint el seu estudi, es podia aportar molta llum sobre una renovació necessària de la teologia i exegesi modernes. Cf. H. de Lubac, *Memoria en torno a mis escritos*, pàg. 84, citat per Andrzej Persidok, "Revolucionario o "genio simplificador"? Santo Tomás de Aquino en la *Exégèse médiéval* de Henri de Lubac" dins de *Biblica et Patristica Thoruniensia* 8 (2015), pàg. 68. Es tracta d'una constatació que li sorgí durant el seu estudi sobre l'obra d'Orígenes i que veié necessari d'ampliar. S'hi constatarà com d'unides van Escriptura, Litúrgia i vida cristiana.

12. Pateu atenció a les notes a peu de pàgina que farceixen d'informació cada afirmació: de vegades un adverbi, de vegades una paraula que cal aclarir. Hi trobareu notes que són, de per si, un tresor, una sobreabundància que, gosaria dir, té més a veure amb la reverència davant d'allò que hom estudia que no pas amb la mera meticulositat o rigor exigible de tot científic.

que els temes de què tracta impliquen una complexitat que té molt a veure amb una objectivitat que mai no es deixarà atrapar del tot. Per això no només hem de parlar d'un mètode concret de treballar, sinó d'una manera especial de pensar, que hom ha anomenat felicitment "contemplativa" perquè s'atansa a l'objecte d'estudi, després de descalçar-se les sandàlies, i mira cada part en si mateixa i després en el seu conjunt. La visió que vol obtenir-ne ha de ser unitària, però no pot prescindir dels matisos que s'hi enclouen, i aquests duren per viarany que potser un no esperava i caldrà mantenir-los, respectar-los, en el seu lloc, sense perdre de vista la unitat. Per això a de Lubac li agradarà tant la paraula *paradoxa*, que emprarà sovint i fins encapçalarà alguns dels seus llibres més coneguts:¹³ "paradoja no es el misterio divino revelado en Cristo, sino la posición en la que queda el creyente que asiente y aun se interroga (...) más maravillado que angustiado, ante la impensable verdad que impone su propia evidencia, desplazando y reubicando certezas y hábitos de pensar nacidos con los siglos de búsqueda humana."¹⁴

Res d'humà pot ser aliè al cristià

Henri de Lubac fou sens dubte, com ha quedat apuntat abans, un autor prolífic. Davant d'aquesta producció ingent, podríem estar temptats de pensar que hi ha en el nostre autor un intent d'abastar-ho tot sistemàticament. I no és en va que ho pensaríem, perquè, ja ho hem dit, un tema en desvetlla sovint un altre, les connexions són moltes i, de vegades sorprenents. Però no és el cas. Ell mateix diu en una obra de

13. Així, *Paradojas, Nuevas paradojas, Otras paradojas, Paradoja y misterio de la Iglesia*.

14. RICARDO ALDANA, *ibid.*, pàg. 9.

títol suggerent¹⁵ que la seva és una teologia que obeeix a un discerniment segons l'ocasió que es doni i ben bé fou així. De Lubac escrivia arran del *kairós* de cada moment que li tocà viure i, moltes vegades, aquest implicava peticions, encàrrecs, sol·licituds fetes per amics propers. No li recarà d'acarar temes difícils, d'embrutar-s'hi les mans, per dir-ho d'alguna manera: s'atansarà a la religió budista i la posarà en contrast amb el cristianisme, per exemple (ho farà, de fet, en dos llibres), o bé aprofundirà l'obra d'un company seu jesuïta que havia estat posat molt en qüestió (com, de fet, ell mateix hi fou posat): Teilhard de Chardin. Hi veurem com una atracció per estirar fils de pensament que motivaren controvèrsia (Joaquim de Fiore, Pico della Mirandola, Proudhon...) ¹⁶ per posar-los en el seu lloc just i contemplar sense fressa les conseqüències que s'esdevingueren en una història de la qual hom n'és sempre partícep, d'una manera o altra, i no pot desentendre-se'n així com així.

15. *Théologies d'occasion* (1986): el discerniment "d'ocasió" sempre és "un diàlego con el pensamiento coetáneo, epsecialmente de los filósofos y teólogos cristianos, en el que se busca, incansablemente y en una sorprendente apertura, establecer no sólo cuál es el pensamiento de uno o de otro, sino cuál es el sentido de la verdad cristiana vivida en los siglos como siempre la misma, verdad que es también hoy la nuestra, a pesar de todos los cambios." Cf. *Ibid.*, pàgs. 8-9.

16. Alguns exemples: *La posteridad espiritual de Joaquín de Fiore* (2 vols.), *La oración de Teilhard de Chardin*, *El pensamiento religioso del Padre T. de Chardin*, *Teilhard de Chardin en diálogo con el hombre de hoy*, *Proudhon y el cristianismo*, *Pico della Mirandola. Estudios y discusiones*. Sobre el budisme: *Aspectos del budismo (I. Cristo y Buda. II. Amida)* i *El encuentro del budismo y de Occidente*.

En aquest sentit la seva primera obra, ja referida abans, *Catholicisme. Aspects sociaux du dogme*, de l'any 1938, escrita a partir de diversos articles esparsos i a petició d'Yves Congar, suposà un punt d'inflexió en molts sentits, perquè, tot i no pretendre aportar cap novetat, acabà esdevenint-ho per la manera d'assenyalar els "aspectes socials" del dogma. La paraula *social* en aquell moment podia fer pensar tot d'una en "socialisme". Ens trobem en temps turbulents i calia, com sempre filar prim. De seguida hom s'adona, però, que "social" és per a de Lubac sinònim del que ara en diríem "comunional" o fins i tot "sinodal", si se'm permet. Allò sobre què focalitza la seva atenció el llibre és com de "corporativa" (entengui's bé el terme) és l'Església catòlica: és Cos de Crist. La reducció de l'expressió "Cos de Crist" al pa eucaristitzat havia pogut fer perdre de vista, al llarg dels segles, la noció importantíssima de Cos de l'Església. D'aquesta visió radicada en la centralitat del Crist en depén tota la vida cristiana: la seva vida sacramental; la seva comprensió del que és la unitat de tots els batejats; l'esperança escatològica que batega en cada cristià; la dimensió salvífica universal de la vinguda del Crist i per tant de la missió de l'Església en el món; l'Església com a cos social o societari (els sagraments *incorporen* a l'Església); la manera, fins i tot, com posa d'acord autors impensables per la controvèrsia que presenten entre ells com ara sant Pascasi Radbert o Ratramne pel que fa a l'eucaristia; com emmarcava amb tota justesa l'expressió *extra Ecclesiam nulla salus* o com recuperava una altra expressió fonamental *Eucharistia facit Ecclesiam...* Ja es veu, només d'anunciar aquests pocs temes, que, de manera embrionària, hi trobarem alguns dels grans temes que faran eclosió, i de quina manera, durant el Concili Vaticà II, al qual fou cridat Henri de Lubac per Joan XXIII com a pèrit expert.

Sigui com sigui, el llibre esdevingué, no sense generar inquietuds en la mateixa Companyia de Jesús, una obra important, que anà adquirint ressonància i admiració. El deixeble i gran amic de l'autor, Hans Urs von Balthasar, en el llibret que li dedicà presenta aquesta obra, *Catholicisme*, com una mena d'obra programàtica,¹⁷ per tal com, posteriorment, moltes de les obres de de Lubac seran grans aprofundiments i ampliacions dels diferents capítols o seccions que hi trobem. Així, si l'obra vol mostrar el caràcter social, històric i interior del cristianisme, com a expressió del caràcter d'universalitat i de totalitat que trobem reunits sota la paraula *catolicisme*, els diversos fils conductors dels interessos intel·lectuals de de Lubac s'aniran construint entorn d'aquestes tres característiques.¹⁸

De tota aquesta multiplicitat de temes n'apuntarem tan solament dos: d'una

---

17. H. U. VON BALTHASAR, *Henri de Lubac. La obra orgánica de una vida*, Madrid 1989, pàg. 31: "de sus capítulos [de l'obra *Catholicisme*] van a nacer, como de su tronco, las ramas que constituyen las obras principales publicadas en lo sucesivo."

18. Cf. SANTIAGO MADRIGAL, *art. cit.*, pàgs. 2-3: "sus investigaciones históricas sobre teología eucarística (*Corpus mysticum*, 1944); su teología sobre la Iglesia como sacramento y misterio (*Meditación sobre la Iglesia*, 1953); el estudio sobre Orígenes (*Espíritu e historia*, 1950) y en la Edad Media (*Exégesis medieval*, 1959-1964); sus obras consagradas a la cuestión de Dios (*Sobre el conocimiento de Dios*, 1945; *Por los caminos de Dios*, 1956) y al problema del ateísmo occidental (*El drama del humanismo ateo*, 1944), el fundamento teológico de las misiones, el avance salvífico de las otras religiones y sus estudios sobre el budismo (*Aspectos del budismo, I*, 1951; *El reencuentro del budismo y de Occidente*, 1952; *Amida. Aspectos del budismo, II*, 1955)."

banda, la relació entre naturalesa i gràcia, per la repercussió que tingué i els patiments que l'en sobrevingueren, i, de l'altra, la seva meditació sobre l'Església. Tots els temes que aborda, tanmateix, tenen un punt de partida que és alhora un punt convergent i d'arribada: el Crist. Els seu pensament és profundament crístic, ja s'endevina, i per tant, profundament eclesiològic, perquè no pot entendre's el Fill de Déu encarnat sense contemplar-lo unit a la seva Església.¹⁹

La naturalesa i la gràcia

Henri de Lubac va viure temps convulsos que l'obligaren a haver de traslladar-se tot sovint i no sempre d'una manera pacífica. Primer, ja ho hem vist, a Anglaterra, perquè a França no es permetia als ordes religiosos de tenir-hi cases de formació. Després, fou mobilitzat per a la primera guerra mundial, una experiència que l'havia de marcar profundament. En acabat, amb l'amenaça del nazisme que entrà a França i l'obligà a fugir i amagar-se en diferents llocs, perseguit per la Gestapo. Fou en aquesta última circumstància, amagat, que va escriure *Surnaturel*, a partir de tota la informació que havia anat aplegant des dels seus temps d'estudiant a Anglaterra. Quan els alemanys es retiren de França, el llibre ja està pràcticament enllestit.²⁰ El

---

19. Mireu en aquest sentit tot el capítol vuitè, dedicat a aquesta qüestió, de l'obra *Catholicisme*. Però ja també el capítol setè en què es parla de com cal entendre que la salvació passa per l'Església i en el novè sobre l'esperit catòlic i les missions. Molts dels temes que s'hi apunten trobaran un reflex lluminós en alguns dels documents del Concili Vaticà II (*Lumen gentium, Gaudium et spes, Ad gentes...*).

20. Cf. SANTIAGO MADRIGAL, *ibid.* pàg. 4 i H. DE LUBAC, *Memoria en torno a mis escritos*, pàg. 50.

llibre analitza com la lectura de la neoescolàstica sobre el tema de la relació entre naturalesa i gràcia en sant Tomàs havia donat una visió esbiaixada del que aquest deia i mirava de posar en el seu lloc una preocupació fonda que tenia de Lubac: com pot donar-se un desig natural de Déu? Si som criatures que tenim inscrit dins del cor el desig de veure Déu, podria entendre's que d'alguna manera "se li deu" a l'home aquesta visió. Podria semblar que allò que afirmava sant Tomàs (*la intel·ligència desitja naturalment la visió de la substància divina*) implicaria que Déu, en la seva creació, es veuria com "exigit" a que aquesta l'hagués de conèixer, perquè tot, en el fons, està orientat cap a Ell. El matís és prou important: com queda preservada la llibertat? I, encara més, com queda preservada la gratuïtat de la gràcia? El problema rau en com entendre el *desig*. Atenent el pensament de sant Tomàs s'entén que allò que només pot sadollar plenament el desig de l'home és Déu i d'aquí aquesta inclinació "natural" a conèixer-lo, a contemplar-lo, igual que hi ha una inclinació natural a estimar i ser estimat. Desitjar veure Déu no implica saber com és ell. Una cosa és el desig i l'altra és el Déu que se'ns revela per pura gràcia i el que es desprèn d'aquesta revelació.

La neoescolàstica havia "corregit" en aquest punt sant Tomàs per deixar ben separades la naturalesa creada de l'home i la total i pura gratuïtat de Déu, tot considerant la hipòtesi de l'existència d'una "naturalesa pura" en l'home (un "fi purament natural") que salvaguardés la gratuïtat de la gràcia. El problema d'una separació d'aquesta mena podia fer suposar que la naturalesa podia prescindir totalment de la gràcia. On queda llavors l'*homo capax Dei*, és a dir, la capacitat de l'home per conèixer Déu? No és aquesta capacitat quelcom d'intrínsec a la persona, per tal com aquesta ha estat feta per Déu "a imatge i semblança"

d'Ell? No porta la separació entre natural i sobrenatural a un món que pot pensar realment que no necessita Déu? Molts problemes s'encetaven sota la mirada i escrutini de les fonts patristiques que feu de Lubac: la creació "no obliga Déu" a cridar l'home en un segon moment. La crida de l'home per Déu és de sempre i per sempre. Aquí, cal entendre bé què és "naturalesa" i què el "desig de Déu": la criatura està habitada pel Misteri. Natural i sobrenatural es poden distingir però no separar a la babalà, per dir-ho així. "El hombre está hecho para la salvación, cuyo don y cuya revelación nos trae el Evangelio. La creación divina, en efecto, es algo consecuente (...). En el fondo de la naturaleza humana, y por consiguiente en cada hombre, está impresa la imagen de Dios, o sea algo que constituye en él —pero sin él— una especie de llamada

secreta al objeto de la revelación, plena y sobrenatural, traída por Jesucristo.”²¹

El problema que es donà és que la doctrina de Cayetano que havia “corregit” Sant Tomàs en aquest punt s’havia gairebé entès com a doctrina habitual del Magisteri. I l’altre problema és que, de feia temps, estaven sorgint corrents teològics de caire “renovador” o “revisionista” i que aixecaven sospites perquè semblaven posar en qüestió la Tradició, el Magisteri i que, sota alguns prismes, podien ser titlades de “modernisme”. L’obra *Surnaturel*, que tenia només 700 exemplars, hagués pogut passar completament desapercebuda si no s’haguessin donat aquestes circumstàncies que, de feia anys, posaven les publicacions noves sota sospita gairebé immediata. El cas d’aquesta obra en particular fou un dels més rellevants de persecució i motivà que alguns jesuïtes, però no només, s’hi enfrontessin i que fins i tot una encíclica de Pius XII s’hi referís veladament (*Humani generis*, n.20, de l’any 1950), venint a dir que Déu hauria

21. HENRI DE LUBAC, *Paradoja y misterio de la Iglesia*, Salamanca (2002), 120-121, citat per Madrigal, *ibid.*, pàg. 6. Per tota aquesta qüestió, remeto a aquest article de Madrigal, així com també al resum que en fa J. L. RUIZ DE LA PEÑA, *El don de Dios. Antropología teológica especial*, Santander, 1991, pàgs. 21-39. Cf. d’aquest últim, pàg. 22: “El problema se mueve entre los dos cuernos de un espinoso dilema: *o bien* hacemos de la gracia algo extrínsecamente adosado a la naturaleza, con lo que justificamos su gratitud, pero a costa de dejar a oscuras por qué ella deba ser el único fin real del hombre, e incluso por qué tenga el hombre que sentirse vitalmente concernido por algo ajeno y exterior a él mismo; *o bien* la concebimos como una expectativa tan hondamente incrustada en la urdimbre de lo humano que liquidamos su carácter de don indebido y gracioso.”

pogut crear l’home sense elevar-lo al fi sobrenatural.

En tot cas, les “novetats” d’aquests teòlegs són vistes en la seva potencial perillositat i el Papa hi reacciona per tal com poden induir a error molts creients. És el temps en què s’encuya l’expressió *Théologie nouvelle* per referir-se (despectivament) a aquests autors, entre els quals de Lubac s’hi compta de manera força destacada. El cas és que arran de la publicació de l’encíclica, el general dels jesuïtes mana que es retirin alguns dels llibres de de Lubac de les biblioteques i, a més, que deixi d’ensenyar. Serà un període dur, de deu anys. Un període en què de Lubac destacarà pel seu acatament obedient i per un llarg i silencios treball que el portarà a escriure alguna de les seves obres més emblemàtiques, com la ja mencionada sobre els quatre sentits de les Escripures en l’exegesi medieval o bé la seva *Médita-*

tion sur l'Église (1953) en continuïtat amb temes ja apuntats a *Catholicisme* i en *Corpus mysticum: L'Eucharistie et l'Église au Moyen-Âge. Étude historique* (1944).

L'obra, *Méditation sur l'Église*, és, a parer meu, una carta d'amor a l'Església, que convindria llegir i rellegir, on s'hi apunten temes que, després, es retrobaran en la Constitució dogmàtica *Lumen gentium* sobre l'Església. Hi trobem passatges corprenedors, atenent a les circumstàncies personals en què fou escrita l'obra:

“Aunque [la Iglesia] nunca se desanima, no por ello cae en la utopía. Sabe que este Reino de Cristo, que no cesa de promover y de implorar, no será establecido nunca sólidamente en la tierra; que el desorden, el error y la perversidad volverán siempre a comprometer su obra. La serena claridad de su fe no le impide constatar, según la apariencia, “la marcha ciega de las cosas.” Ella asiste a la perpetua derrota del bien. Por todas partes ve renacer la idolatría. Ve a sus propios hijos desgarrarse entre ellos. “Sabe también que los progresos más seguros y las conquistas más admirables del hombre tienen siempre algo de ambiguo, de lo que el Mal puede sacar partido. El ‘Misterio de iniquidad’ no ha causado sin duda todavía sus grandes estragos. Como en casi todas las edades de su historia, y más que nunca quizá, ve crecer hoy la sombra temible” (la cita és de *Catholicisme*, pàgs. 231-232). Ahora bien, lo que le ocurre a la Iglesia, ocurre también a cada uno de nosotros en particular. Sus peligros son nuestros peligros. Sus combates son nuestros combates. Si, en cada uno de nosotros, la Iglesia fuera más fiel a su misión, sería sin duda, como su Maestro, más amada; sería más escuchada; seguramente también, como Él, más ignorada y más perseguida. Si los corazones se manifestasen con mayor claridad, el escándalo sería más evidente; y este escándalo daría al cristianismo un nuevo

impulso, porque “cuando el cristianismo es odiado por el mundo, la hazaña que le cumple realizar no es mostrar elocuencia de palabra, sino grandeza de alma” (la cita és de sant Ignasi d'Antioquia, *Carta als Romans*, III, 3). (...) El Evangelio no deja de repetir que la sal puede volverse sosa. Y si vivimos –hablo para la mayoría– más o menos tranquilos en medio del mundo, es quizá porque somos tibios.”²² El llibre, pel que es diu, arribà al Papa Pius XII i, pel que sembla, li agradà molt.

Sobre el tema que ens ocupava, el del sobrenatural, de Lubac tindrà temps de reflexionar-hi més i d'expressar-s'hi millor. Publicarà, uns anys després de la seva rehabilitació gràcies a la crida que el Papa Joan XXIII li va fer com a consultor de la Comissió teològica preparatòria del Concili (al costat d'Yves Congar, també, igual que ell, caigut en descrèdit i sota sospita), altres obres sobre el tema, en què tot quedava segurament més ben explicat: *Le mystère du surnaturel* (1965) i molt més endavant una *Petite catéchèse sur nature et grâce* (1980).

L'Església

De Lubac va reflexionar molt sobre l'Església tot al llarg de la seva obra. És, diríem, un dels pols d'atracció del seu pensament. I això, fonamentalment, per un motiu, ja apuntat abans: perquè no pot entendre's aquesta sense el Crist, perquè el Crist ocupa el centre del pensament de de Lubac. Una de les seves grans obsessions és la d'assenyalar com el perill de l'individualisme tenalla l'Església i li és advers. Analitza, per això, els cismes i les heretgies des d'aquest plantejament. A la inversa, també analitza el que ell anomena “falsos col·lectivismes.”

22. HENRI DE LUBAC, *Meditación sobre la Iglesia*, Ed. Encuentro, Madrid, 2011, pàgs. 223-225.

Com pensar l'Església? Com entendre-la en relació amb la Trinitat i amb cadascuna de les persones divines? Com entendre's un mateix en ella? Com creure en ella? Com és la fe de l'Església? Com se'n participa? Hi ha graus diversos? Quina relació té (o ha de tenir) amb el món? Com caldria entendre la seva autoritat, el seu ordre jeràrquic, la seva composició orgànica? Com entendre-hi la comunió? Són algunes preguntes clàssiques, que s'han anat desenvolupant, formulant, matisant, tot al llarg de la història. A *Méditation sur l'Église*, de Lubac hi abundarà extraordinàriament, com sempre, amb tota mena de referències patristiques. És una delícia de llegir i segurament molt més accessible que *Catholicisme*, que, en aquest sentit, és molt més dens, a parer meu.

Hi veiem el Misteri, certament, de Déu. L'Església és la seva obra. Però no tot hi és llum i claror: "La cara oscura no es menos cierta. Los cielos no siempre están

entreabiertos. La Iglesia es un obstáculo para el incrédulo al que el Padre no atrae todavía. Para el creyente, ella puede ser una prueba, y es bueno que lo sea: prueba que siente tanto más vivamente cuanto quisiera tener una fe más viva y pura",²³ escriu en un moment personalment delicat.

L'Església potser ha estat sempre això: quelcom d'escandalós, com escandalós fou Jesús. Que Déu s'hagi fet home, que Déu s'hagi embrutat les mans, empetitit de tal manera que el reconeixem clavat a la creu, vexat, escupit i maltractat... No és aquest el major dels escàndols a tota ànima mínimament racional? Com creure en un Déu *així*, un Déu tan *humà*? Tota la crítica que la modernitat ha vessat sobre Déu i sobre la religió cristiana en particular, continua pesant enormement sobre la visió que un hom pugui arribar a tenir sobre la institució que predica un Déu fet home i crucificat, tothora que s'autocomprèn com a *santa* i alhora és plena de corrupció i pecat. Com es casa tot això? Com fonamentar l'anunci que és manament? De Lubac ho contempla així:

"¡Pero cuánto más "escandalosa" todavía, cuánto más "loca", esta creencia en una Iglesia en la que no sólo lo divino y lo humano están unidos, sino también en la que lo divino se ofrece obligatoriamente a nosotros a través de lo "demasiado humano"! Porque, si la Iglesia es verdaderamente en medio de nosotros "Jesucristo continuado", si es para nosotros "Jesucristo derramado y comunicado", ¿no han heredado los hombres de Iglesia, laicos o clérigos, el privilegio que hacía decir atrevidamente a Jesús: "¿Quién de vosotros puede probar que soy pecador? (Jn 8,46)" Y la comprensión de su tiempo, incluso la de las cosas eternas, puede ser en ellos mediocre. Verdaderamente, en la Iglesia más que en Cristo, todo es contraste y para-

23. *Ibid.*, pàg.71.

doja. Si podemos decir de la Iglesia, como de Cristo: *gran misterio y admirable sacramento*, estamos también más obligados a decir de ella que de Cristo: *¡distracción para el espíritu, no apoyo!, ¡piedra de tropiezo y piedra de escándalo!* El primero de estos gritos es el de la fe triunfante; él supone la victoria sobre el asombro del hombre natural y sobre el hastío del sabio... ¡Cuánto más que para Cristo será preciso, pues, para contemplar la Iglesia sin escándalo, que la mirada se purifique y se transforme! ¡Cuánto más necesario será, para obtener una cierta comprensión, “alejar la oscuridad de los razonamientos terrestres y el humo de la sabiduría según el mundo!” Tenemos que confesar también que nuestra ceguera es tal que podemos, si no pensar realmente, al menos imaginar algunas veces que la creencia en Dios no nos compromete. No encontramos a Dios en las plazas públicas. No encontramos en ellas a Cristo. Pero la Iglesia está siempre ahí. ¡Cuántos estarían preparados, a pesar de todos los defectos que le reprochan, a admirarla en ciertos aspectos, cuántos estarían preparados para “colaborar”, como dicen, con ella, si no fuera *lo que es!* Ella es el testigo permanente de Cristo. Es la Mensajera del Dios Vivo. Es la presencia urgente, la presencia inoportuna de este Dios entre nosotros. ¡Que nosotros estamos en la Iglesia, que nos decimos Iglesia, podamos comprenderla, tanto como la imaginan quienes la temen o huyen de ella!”²⁴

La presència del Crist en l'Església és la que es troba en cada cristià. Cal entendre des d'aquesta perspectiva la unitat, l'organicitat d'aquesta, contemplar-la des del Crist present, viu, ressuscitat, que anima la vida de l'Església i la condueix cap a la unitat i fa que ella esdevingui per a tota la humanitat un far a través del qual Déu convoca tots

24. *Ibid.*, pàgs. 73-74.

els homes a un mateix signifi d'amor, de salvació, de vida amb Ell... en definitiva, de comunió. I això perquè l'home ha estat fet a *imatge i semblança* del Verb. Ell és el punt comú, on tots ens trobem, en siguem conscients o no, hàgim escoltat l'anunci de l'Evangeli o no. És quelcom clau, perquè si som *persona* és perquè ens entenem en la relacionalitat de les *persones* divines, en la Trinitat, fins al punt que “Cristo, al revelar al Padre y ser revelado por Él, acaba de revelar al hombre a sí mismo. Al tomar posesión del hombre, asiéndole y penetrándole hasta el fondo de su ser, le fuerza a descender también a él dentro de sí para descubrir bruscamente en su propio interior regiones hasta entonces insospechadas. Por Cristo, la Persona es adulta, el Hombre emerge definitivamente del universo, toma plena conciencia de sí. En adelante, incluso antes del grito triunfal *agnosce, o christiane, dignitatem tuam*, será posible celebrar la dignidad del hombre *dignitatem conditionis humanae*.”²⁵

Aquesta és, podríem dir, la missió salvífica de l'Església: dur el Crist a tota la humanitat, convocada per ell, cridada a formar un sol poble, entorn del seu Déu. La gran dignitat de l'home es revela en Ell i l'Església n'és la senyera. De Lubac és el gran defensor de l'Església del *nosaltres*, del que ara en diem “eclesiologia de

25. HENRI DE LUBAC, *Catolicismo*, pàg. 238. La sentència primera “Cristo, al revelar al Padre...” trobà un ressò clar en el Concili Vaticà II que en la seva Constitució dogmàtica *Gaudium et spes*, 22, reformula així: “En realitat, el misteri de l'home només s'esclareix en el misteri del Verb encarnat.” En aquesta reformulació hi intervingué el jove cardenal Karol Wojtyła, que establí un fort lligam d'amistat amb de Lubac i que, anys més tard, en ser escollit papa, el creà cardenal.

comunió.” La seva lectura actualment és més que recomanable.²⁶

A tall de conclusió

He mirat d'esbossar alguns aspectes de la vida i l'obra d'Henri de Lubac. No hi sóc pas reeixit i en sóc conscient. Us ofereixo alguns petits i molt parcials retalls de la seva obra, amb l'esperança que, sense por, us hi endinseu. Hi trobareu un bon amic, un mestre segur, algú que us ajudarà a endinsar-vos cap al Misteri amb la plena consciència que és impossible d'atènyer-lo i que és bo que sigui així, perquè la nostra obra en aquest món és obra d'orientació (o si es vol, de conversió) i que tot ens és donat per l'Amor que es dóna a si mateix. Crida i resposta, perfecció i imperfecció, retornar a Déu allò que prèviament ell ja t'havia donat, per un intercanvi admirable que fa que, amb sant Pau, puguem dir que ens gloriem de la creu de nostre Senyor Jesucrist.

De Lubac tenia encara previst escriure un llibre sobre Mística i els místics, però va deixar-ho córrer. Potser valdria la pena de recuperar les paraules que fa en aquesta mena de *retractationes* “agustinianes” que són les seves *Mémoires autour de mes écrits*: “Estoy convencido de que, desde hace bastante tiempo, la idea de mi libro sobre la Mística me inspira en todo, él me proporciona el modo de ordenar como es debido mis ideas. Pero no escribiré este libro. En cualquier caso está por encima de mis fuerzas físicas, intelectuales y espirituales. Tengo la visión nítida de sus articulaciones, distingo y sitúo poco más o menos los problemas que habría que tratar, según su naturaleza y su orden, veo la dirección exacta en la que habría que buscar la solu-

26. Cf. JOSEPH RATZINGER, “Henri de Lubac e la Chiesa del “noi”” (1996) dins de ANTONIO RUSSO *Antiche e moderne vie della solidarietà. Da Maurice Blondel a Papa Francesco*.

ción de cada uno de ellos; pero soy incapaz de formular esa solución. Todo lo cual me basta para descartar en cada caso los puntos de vista que no concuerdan con ese proyectado libro, en las obras que leo o en las teorías que trato de lanzar, pero en conjunto no adopta su forma definitiva, la única que le permitiría existir. El centro de gravedad se me escapa siempre. Lo que he escrito sobre el asunto tiene sólo carácter preliminar, o son banalidades, o discusiones marginales, o detalles de erudición.”²⁷

És clar que aquest centre de gravetat sempre se li escaparà, com sempre se'ns escaparà a tots nosaltres. Quanta humilitat desgrana sempre aquest autor, sense desdir mai del rigor i l'honestedat intel·lectual que havia de fascinar un jove Hans Urs von Balthasar, un Joseph Ratzinger (que el cita explícitament a *Spe salvi*), un Karol Wojtyła i tants d'altres que en manifestaren tothora l'afecte, l'amistat i la influència.

Els llibres i articles d'Henri de Lubac són plenament vigents. Val la pena de llegir-los, rellegir-los, descobrir-los, deixar-se sorprendre per una o altra frase (és un gran amant de les frases paradoxals i, de fet, en presenta ell mateix tot un recull a *Paradoxes i Nouveaux paradoxes*): us ajudarà a entendre i estimar l'Església, amb tot el seu Misteri d'humà i de diví, us ajudarà a entendre i estimar aquesta humanitat que sense Déu va a la deriva (*El drama del humanisme ateo*), us ajudarà a entendre i estimar el Misteri del Crist, aquest centre de gravetat inassolible, que mai no deixarà d'atreure'ns, posar-nos nerviosos, posar-nos en un compromís, en evidència, qüestionar-nos i estimar-nos, perquè Ell és l'Amor que ens ha estimat primer.

27. HENRI DE LUBAC, *Memoria en torno a mis escritos*, 291, citat per S. Madrigal, *art. cit.*, pàg. 3.

EL CASTELL INTERIOR DE STA TERESA DE JESÚS: Un itinerari vers la maduresa espiritual

DOLORS QUERALT

INTRODUCCIÓ

Teresa de Cepeda i Ahumada neix l'any 1515 a Gotarrendura (Àvila) i mor el 4 o 15 d'Octubre de 1582 a Alba de Tormes. Ens trobem al s. XVI, una època molt problemàtica tant a nivell social com polític i religiós, que la va influenciar profundament. El descobriment d'Amèrica, la divisió de l'Església, guerres de religió, persecució religiosa, reforma i contrareforma i, per què no dir-ho, una visió negativa de la dona. Aquestes qüestions l'afecten i la impulsen a actuar. La condició de ser una dona la limita perquè en aquell moment ésser dona i mística no era un paper gens fàcil, com tampoc no ho és ara.

En aquesta situació, ella, que estima l'Església, comença a fer fundacions de convents que siguin llum enmig de tanta foscor, al mateix temps que posa la seva experiència per escrit, guiada per la inspiració divina, que sempre demana. El primer llibre que escriu és el *Llibre de la Vida*, l'any 1565, és la seva autobiografia. Poc després *Camí de perfecció* que és un comentari del Parenostre i de la seva experiència de pregària. L'any 1573 va escriure *Les Fundacions* on relata la seva aventura fundacional. Als 62 anys, en plena maduresa humana i espiritual, va començar la redacció del *Castell Interior*, també anomenat *Les Estances*. Era l'any 1577. És el llibre més complet i també més complex que correspon al moment de la seva plenitud espiritual, fa cinc anys que viu l'experiència del matrimoni espiritual i falten cinc anys per la seva mort.

En el moment d'escriure aquesta obra es troba passant moments molt durs, perseguida per la Inquisició, difamada per la princesa d'Éboli, maltractada pel Nunci Felipe Segá. En aquest ambient de recel contra la dona, ella sent l'autoritat divina per parlar amb els prelatos. Sens dubte, al segle XVI, una dona que pregava i que pensava era difícil de controlar, per la qual cosa provocava desconfiança. Així ho manifesta en aquesta cita del *Camí de perfecció*, quan diu:

“¿No basta, Señor, que nos tiene el mundo acorraladas e incapaces para que no hagamos cosa que valga nada por vos en público[...]? No lo creo yo, Señor, de vuestra bondad y justicia, que sois justo juez, y no como los jueces del mundo, que como son hijos de Adán, y en fin, todos varones, no hay virtud de mujer que no tengan por sospechosa” (CE 4,1).

La idea d'escriure el *Castell Interior* li va sorgir perquè la Inquisició li havia segrestat el *Llibre de la Vida* i ella tenia una necessitat imperiosa de comunicar la seva experiència, no tant sols a les monges, sinó a qualsevol persona que s'apropés a la seva obra. Va començar a escriure amb la intenció de reproduir el llibre de la vida però li va venir la imatge d'un Castell que va configurar l'escriptura d'un llibre nou on explicarà tot l'itinerari espiritual de la seva vida. Afirmar que escriu per mandat del Pare Gracián, no obstant va ser ella, segons l'opinió d'alguns dels seus biògrafs, qui diplomàticament, li va arrencar la llicència per escriure, la qual va ser recolzada pel seu confessor el P. Velázquez. Sobre

aquesta qüestió deixa escrit en una de les seves cartes a Gaspar de Salazar que no van ser els homes els qui li van ordenar d'escriure, sinó el mateix Déu: "Hízose por mandado del vidriero (Dios), y parécese bien, a lo que dicen" (Carta 7-XII-1577).

El temps d'elaboració de l'obra va ser de sis mesos amb algunes interrupcions per causa de la seva mala salut. La meitat l'escriu al convent de Toledo on es troba confinada i l'altra meitat al Monestir de Sant Josep d'Àvila. El temps real d'escriptura va ser de dos mesos.

El *Castell Interior* és considerat com un tractat de teologia espiritual. Amb un sistema nou per a l'època que es basa en un estil inductiu el qual va de l'experiència a la comprensió i a la categorització. Sens dubte, amb una gran creativitat, com qui explica un conte, curull de simbolismes. És un escrit propi de l'època moderna que respon al desig que la Mare Teresa expressa:

"es mi intención engolosinar las almas de un bien tan alto" (V 18,8).

L'èsser humà és un cercador de sentit. En l'època actual moltes persones busquen aquest sentit en formes d'espiritualitat laiques que, amb tot el respecte, penso que no acaben d'omplir el desig de plenitud que experimenta l'èsser humà. ¿Per què no buscar aquest sentit en una proposta cristiana? ¿Potser no es presenta d'una forma prou atractiva? El bagatge que tenim és bo i si algú s'hi atansa i el tasta és difícil que no se'l quedi, encara que hem de tenir present el que ens diu Sant Pau a 2Co 4,7-8: "Però portem aquest tresor en gerres de terrissa, perquè quedi ben clar que aquest poder incomparable ve de Déu, i no pas de nosaltres. Ens veiem oprimits pertot arreu, però no esclafats; sense camins a seguir, però no sense sortida". Amb aquest esperit de Sant Pau, Teresa emprèn la tasca d'evangelitzar amb els seus escrits.

El cert és que, essent conscient o no, la persona cerca Déu des de sempre i la santa d'Àvila és una mistagoga per a tots els temps. Recordem que santa Edith Stein es va convertir llegint el *Llibre de la Vida* o que també Charles de Foucauld la reconeix com la seva mestra espiritual, per nomenar només dos exemples d'entre la multitud que s'han convertit al cristianisme gràcies als seus escrits.

Santa Teresa és qualificada dins la teologia espiritual com a escriptora mística contemplativa, essent un paradigma d'aquesta categoria teològica per la seva capacitat d'organitzar els passos fonamentals del camí de la maduració espiritual de la persona fins a la trobada amb Déu. Segons Ruiz Salvador, hi ha un itinerari que ajuda per a la maduració espiritual i que conté les següents etapes: el despertar, la purificació, la il·luminació, la nit fosca, i la unió transformant en el misteri del Déu. En l'obra que ens ocupa, l'autora és fidel a aquestes etapes, ella

n'ha tingut experiència i té capacitat per comprendre-la i explicar-la. La lectura del *Castell Interior* esdevé un model de creixement humà i espiritual per a l'home i la dona d'avui i constitueix un camí segur que està avalat per l'experiència de la seva autora, Santa i Doctora de l'Església.

APROXIMACIÓ AL TEXT DEL CASTELL INTERIOR:

L'itinerari a través dels grans temes de l'obra

Teresa de Jesús ens endinsa en un Castell que és la nostra ànima on hi té lloc la relació de l'home amb la vida de Crist des de la seva encarnació fins a la resurrecció, i en aquesta relació hi ha set moments claus: les set estances, aquest és l'itinerari.

Ens disposem a aproximar-nos al text per copsar la riquesa que ens hi té reservada la gran mestra i mistagoga que és Teresa de Jesús.

Els principals personatges són Jesucrist i l'home que es relacionen amb el Pare mitjançant la pregària. Ens fixarem, doncs, en aquests aspectes i cercarem en cada estança el que ens diu la Santa Mare sobre la persona, Jesucrist, Déu, i la pregària. Sense cap pretensió d'exhaustivitat, el text és riquíssim i es pot analitzar des de múltiples òptiques. Ens hem ajudat dels autors més grans coneixedors de l'obra i de la seva autora: el P. Tomàs Álvarez, Maximiliano Herraiz, Secundino Castro, Antonio Mas Arrondo, Rómulo Cuartas, Josep Maria Rovira Belloso, entre d'altres. Entrem amb els peus descalços, intentant no fer soroll, doncs cal un gran respecte i molta humilitat per escoltar el que ens diu aquesta dona extraordinària que no va dubtar en compartir amb les seves monges i també amb nosaltres la seva intimitat espiritual a fi de il·luminar-nos el camí.

Per a ella no va ser fàcil, per a nosaltres tampoc no ho serà. De vegades vol-

drem abandonar el camí, però el Castell enganxa. Tant de bo acabem la lectura amb la determinada determinació, segons expressió de Teresa, de no abandonar mai aquesta aventura. El Rei ens crida des del centre de la nostra més íntima interioritat, des de la nostra ànima. No pensem que és un camí de pujada, o rectilini, ella el dibuixa en espiral en direcció al centre. De vegades voldrem estar en una estança, a voltes ens adonarem que tornem a la primera, que sempre estem a la segona, que anem a reposar a la quarta o que fa temps que no sortim de la tercera. Visitarem les diferents habitacions durant tota la vida, una no exclou l'altra, encara que sempre en podem conèixer de noves. El desenvolupament espiritual no és per a tots igual, ni en el temps ni en la manera de viure'l. Cadascú té el seu procés, el seu propi camí. Sempre podem acudir a l'escrit de la Santa perquè ens ajudi a no perdre el nord. Endinsem-nos en el Castell que aquest és el camí que va fer Teresa de la mà de Jesucrist, el mateix que havien fet els apòstols i al que tots hi estem convidats.

Abans de començar la lectura cal tenir en compte que el llibre es divideix en set estats de la vida espiritual, les set estances, que com ja hem dit, no són una escala, les podem visitar totes en un moment o altre però quedar-nos-hi és més difícil. Som un Castell habitat per Déu i tots estem convidats a entrar-hi, Jesucrist ens obre la porta i ens guia en el camí.

El pròleg

En el pròleg, Teresa explica la seva situació personal en el moment de començar aquesta obra. Segons Tomás Álvarez, aquest pròleg el va escriure abans que la resta del llibre, cosa que no és l'habitual.

Afirma que escriu per obediència i en un moment de salut molt precària, és la seva voluntat, la que la mou, perquè hi veu la

voluntat de Déu i pensa que Ell l'ajudarà: "Hágalo el que ha hecho otras cosas más dificultosas por hacerme merced, en cuya misericordia confio" (P1).

Amb naturalitat es presenta i comença a crear un clima de confiança amb el lector perquè es disposa a conversar de coses molt íntimes. Teresa avisa que parlarà de moltes qüestions que ja havia tractat en llibres anteriors, de fet "*Vida es el prelude de Castillo* i el *Castillo es síntesis i complement de Vida*".

En el punt 4 del pròleg explicita que les destinatàries del llibre són les monges del Carmel, encara que no exclou altres persones, per tant queda clar que per a ella qui ho desitgi està convidat a recórrer aquest itinerari. Destaca que Jesús guiarà

aquest viatge i remarca de nou que: "tot li serà donat per la infinita misericòrdia del Senyor" (P1).

Les primeres estances

"Considerar nuestra alma como un castillo todo de un diamante o muy claro cristal, adonde hay muchos aposentos, así como en el cielo hay muchas moradas. Que si bien lo consideramos, hermanas, no es otra cosa el alma del justo sino un paraíso adonde dice él tiene sus deleites" (1M 1).

L'estat de vida de la persona en arribar a les primeres estances és de pecat, de no haver encertat en el que és en realitat, s'està vivint en l'ego, cal la metanoia, la conversió per deixar de viure a l'entorn de l'ego que ella compara a les afores del Castell on hi ha las "culebras", "sabandijas" i tota classe de "alimañas". El nom de "moradas" remet a (Jn 14, 2): "a casa del meu Pare hi ha moltes estances". L'home està capacitat per a la relació amb Déu (Gn 1,27). Som éssers plens de bellesa i dignitat. Descobrim la nostra interioritat i que la relació amb Déu és possible.

La pregària és la porta d'entrada al Castell que és la persona. En aquest moment pot ser vocal, contemplació de la natura, lectura espiritual. Els efectes són un inici de desenvolupament de la virtut de la humilitat que ella defineix com "andar en verdad" i que està relacionada amb el propi coneixement.

"Porque, a cuanto yo puedo entender, la puerta para entrar en este castillo es la oración"... "Ahora, tornando a los que quieren ir por él y no parar hasta el fin, que es llegar a beber de esta agua de vida, cómo han de comenzar, digo que importa mucho, y el todo, una grande y muy determinada determinación de no parar hasta llegar a ella, venga lo que viniere, suceda lo que sucediere, trabájese lo que se trabajare, murmure quien murmurare, siquiera llegue allá" (C 21.2).

Jesucrist és el guia del camí. “Por eso digo, hijas, que pongamos los ojos en Cristo, nuestro bien.” (1M 2,11)

Les segones estances

“En haver-nos deseïxit del món i dels parents i reclòs aquí en les condicions esmentades[...] No us asseguréssiu ni us adormíssi” (CV 10,1).

En aquestes estances la persona viurà un temps de lluita i perseverança. De combat espiritual. El visitant del Castell està més despert, hi veu més perquè es troba més a prop del centre on hi ha el Sol, però hi ha més lluita perquè la temptació d'anar endarrere és més gran.

Ara Déu es mostra misericordiós i ajudarà a qui posi en Ell la seva confiança. El descobrim per la humanitat de Jesucrist. La Paràbola del fill pròdig (Lluc 15, 11-32) és el text bíblic més representatiu d'aquestes estances.

La forma d'oració en aquesta etapa espiritual és l'oració de meditació o oració mental. “No es otra cosa oración mental, a mi parecer, sinó tratar de amistad, estando muchas veces tratando a solas con quien sabemos nos ama” (V 8,5). Preguem amb una imatge, un bon llibre, la natura, l'evangeli. Amb la ment centrada, cal estar pel que s'està i evitar les distraccions.

Ara cal abraçar la creu de Jesucrist: “Pues si nunca le miramos ni consideramos lo que le debemos y la muerte que pasó por nosotros, no sé cómo le podemos conocer ni hacer obras en su Servicio” (2M 1, 11).

Les terceres estances

Són les més vitals, si no es passen es torna endarrere i hi ha molt perill d'abandonar. La persona mostra una perfecció més aparent que real, una gran manca d'humilitat. Es creu que ha de ser premiada per Déu i mostra mediocritat en la virtut. Cal morir a l'egocentrisme i dei-

xar actuar Déu desemmascarant l'ego: “pasad adelante de vuestras obrillas” (3 M 1,6). En aquest estat de vida Déu no es fa present premiant sinó provant. La persona és sacsejada, entra en crisi i sent que tot trontolla. Ens trobem en l'inici de l'experiència trinitària. En aquest moment comença l'aprenentatge de l'oració de recolliment. “Este modo de rezar, aunque sea vocalmente, con mucha mas brevedad se recoge el entendimiento, y es oración que trae consigo muchos bienes” (C 28,4).

Jesús vol que el seguim i ho deixem tot. El text evangèlic al que fa referència Teresa en les terceres estances és el del Jove ric: “Si vols ser perfecte, ves, ven tot el que tens i dona-ho als pobres, i tindràs un tresor al cel “ (Mt 19). Cal posar l'ego de copilot i deixar que Jesús ens guiï des del centre. En aquest moment va molt bé un acompanyant amb experiència.

Les quartes estances

Són el pont entre les estances ascètiques on predomina l'acció de l'home i les místiques on Déu té la iniciativa.

La persona arriba cansada pels treballs del camí amb un gran desig de Déu i d'allunyar-se de les coses del món. Ens trobem en l'inici de l'experiència mística.

Destaca la gratuïtat i l'absoluta iniciativa de Déu que vol ajudar a experimentar el seu Regne aquí a la Terra.

La gran novetat d'aquestes estances és l'oració de quietud i de recolliment on les potencies es recullen com i quan Déu vol. Els “contentos” i els “gustos” esdevenen les dos vessants de l'oració.

“Estotra fuente viene el agua de su mismo nacimiento, que es Dios, y así como Su Majestad quiere, cuando es servido hacer alguna merced sobrenatural, produce con grandísima paz y quietud y suavidad de lo muy interior de nosotros mismos” (4M 2,4).

Crist és el Bon Pastor (Jn10, 1-21) que crida des de la setena estança, amb gran suavitat i desitja fer saber a la persona que vol estar amb ella i que com al salm 23 la vol fer descansar en prats deliciosos. La condueix al Tabor.

Les cinquenes estances

La persona s'ha de rendir a la voluntat de Déu, cal morir a si mateix. Temps de prova on Déu es mostra gran i misericordiós i pren més força l'experiència trinitària.

Santa Teresa empra una imatge molt ben trobada, el cuc de seda que es transforma en Papallona per explicar la pregària d'unió transformant i la configuració de totes les facultats de la persona en Crist.

“¡Muera, muera este gusano, como lo hace en acabando de hacer para lo que fue criado!, y veréis cómo vemos a Dios y nos vemos tan metidas en su grandeza como lo está este gusanillo en este capucho. Mirad que digo ver a Dios, como dejo dicho que se da a sentir en esta manera de unión” (5M 2,6).

És el moment del seguiment de Jesucrist sense excuses. Els textos bíblics més representatius de les cinquenes estances són: l'esposa del Càntic dels càntics (Ct 1,2; 2,4), al cenacle on es va presentar Crist ressuscitat als seus deixebles (Jn 19,26) i al sepulcre del que va sortir ressuscitat (Jn 20,1); “Y así Cristo mismo se convierte en nuestra morada: Que Su Majestad mismo sea nuestra morada” (5M 2,5). La persona esdevé la bodega del Cantar, el cenacle o el sepulcre d'on surt Crist ressuscitat.

Les sisenes estances

En aquest punt del trajecte espiritual la persona enamorada de Jesucrist aprèn a estimar, per aquest motiu es produeixen abundants purificacions interiors i exteriors.

“Que es una grita de las personas con quien se trata, y aun con las que no trata

sino que en su vida le pareció se podían acordar de ella: “Que se hace santa”; “que hace extremos para engañar el mundo y para hacer a los otros ruines”; “que son mejores cristianos sin esas ceremonias”; y hase de notar que no hay ninguna, sino procurar guardar bien su estado “ (6M 1,3).

S'intensifica l'experiència de la Santíssima Trinitat i s'experimenten abundants gràcies místiques o no. Santa Teresa insisteix en que no s'han de buscar i que cal procurar un bon discerniment del seu origen i certesa.

“Se ve el alma en un punto sabia, y tan declarado el misterio de la Santísima Trinidad y de otras cosas muy subidas, que no hay teólogo con quien no se atreviese a disputar la verdad de estas grandezas” (V 27.8-9).

Ens trobem en l'experiència de la pregària del desposori espiritual amb una intensa meditació en la humanitat de Jesucrist.

Teresa ens convida ara a la imitació i el seguiment de Jesucrist home. El text bíblic més representatiu és el de l'Evangeli de Joan (Jn 1, 14) amb una reflexió profunda de la cristologia dels evangelis.

“Dice cuán gran yerro es no ejercitarse, por muy espirituales que sean, en traer presente la Humanidad de nuestro Señor y Salvador Jesucristo, y su sacratísima Pasión y vida, y su gloriosa Madre y santos. Es de mucho provecho” (6M 7 ep).

Les setenes estances

Per fi la persona arriba a la maduresa espiritual amb un gran deseiximent i humilitat. S'experimenta una Pau profunda i permanent enmig de molts treballs.

“Cuando nuestro Señor es servido haber piedad de lo que padece y ha padecido por su deseo esta alma que ya espiritualmente ha tomado por esposa, primero que se consuma el matrimonio espiritual métela en su morada, que es

esta séptima; porque así como la tiene en el cielo, debe tener en el alma una estancia adonde solo Su Majestad mora, y digamos otro cielo” (7M 1,3).

L'experiència de Déu esdevé plenament trinitària. Teresa parla de la conversa amb les persones divines i de com la seva presència i companyia s'han inserit definitivament en les tasques diàries.

“Lo de las visiones imaginarias ha cesado; más parece que siempre se anda esta visión intelectual de estas tres personas y de la humanidad, que es a mi parecer, cosa muy subida” (R 6,3).

La pregària és la del Matrimoni espiritual. En aquest moment no hi ha separació entre la pregària i el servei “Marta i Maria andan juntas” (Lc 10:38-42).

Teresa fa referència a Sant Pau quan diu: “Ja no soc jo qui visc; és Crist qui viu en mi” (Gàlates 2:20).

A partir d'ara Teresa viu per Crist i Crist viu per Teresa i aquesta unió la porta a fer la seva voluntat com mai havia succeït anteriorment en la seva vida: “su gloria tiene puesta por si puede ayudar en algo al crucificado” (7M 3, 6).

“Y así fue, que en todo se hallaba mejorada, y le parecía que por trabajos y negocios que tuviese, lo esencial de su alma jamás se movía de aquel aposento, de manera que en alguna manera le parecía había división en su alma” (7M 3,11).

Al final del camí, quan arriba a la plena maduresa espiritual ens acaba dient: “Para esto es la oración, hijas mías; de esto sirve este matrimonio espiritual: de que nazcan siempre obras, obras” (7M 4,6).

Conclusions

En el Castell Interior de Santa Teresa de Jesús descobrim, com apuntàvem en la introducció, que l'ésser humà posseeix una interioritat habitada i així la persona copsa que aquest Déu que l'habita l'estima incondicionalment i es sent dignificada. Apre-

nem que la pregària és un tracte d'amistat amb Déu que ens habita i que podem experimentar diferents maneres de pregar que van des de l'oració vocal al matrimoni espiritual. En tot aquest camí espiritual es imprescindible reconèixer la importància del propi coneixement i el desenvolupament de la humilitat.

Déu actua en l'ànima de la persona, la salva i és en Crist en qui es revela. Crist ens condueix a descobrir en nosaltres que estem habitats per la Santíssima Trinitat.

En acabar la lectura podem arribar a la

profunda convicció que la nostra ànima és un cel, un paradís on Déu habita i no un lloc buit i desolat. Però la persona no es queda per a ella tot el que Déu li dona. Les gràcies que rep li donen força, li curen el jo ferit i, per sobre de tot, li ensenyen a estimar bé el proïsme fins a quedar disposada al sofriment de creu. Ja ho hem vist, aquest és el secret i la finalitat del camí espiritual, ajudar Crist ressuscitat mitjançant l'acció i que neixin sempre obres d'Amor al proïsme.

Cal tenir molt present el caire bíblic del llibre, que avala el testimoni de Teresa, tot Ell està curull de textos bíblics, de manera que Teresa situa en l'interior de la persona tota la història de la salvació.

Per finalitzar aquest comentari, crec necessari fer una referència a l'epíleg de l'obra. Segons comenta el Pare Tomàs Álvarez, Teresa acaba el Llibre de la Vida amb una carta d'enviament i també fa el mateix en finalitzar el Castell Interior. Aquesta carta fa d'epíleg. Es tracta d'una missiva que envia a les carmelites dels seus convents. ¿És una conversa amb tots nosaltres? ¿Amb qualsevol ésser humà pensi el que pensi, sigui del país que sigui o professi qualsevol de les religions, fins i tot amb el no creient? Ella parla a les seves germanes, però sembla que la tinguem amb nosaltres quan els diu que entrin al Castell per delectar-se i per ser lliures. No els fa falta demanar permís, es tracta d'una opció personal, un gran acte de llibertat. El procés no es pot forçar, Jesús és amic de la humilitat i, com més pensem que no ho mereixem, més ens ajudarà a avançar. Si la persona segueix el camí, sentirà el cansament dels treballs que li venen de servir als germans, però sempre trobarà descans, consol i llibertat en la cambra del rei del Castell.

El Cel és possible i Teresa n'és testimoni acreditat. El papa Francesc afirma en la carta al bisbe d'Àvila, amb motiu del cinquè centenari del naixement de Teresa de Jesús:

“Contemplación y acción siguen siendo su legado para los cristianos del siglo XXI. Por eso, cuánto me gustaría que pudiéramos hablar con ella, tenerla delante y preguntarle tantas cosas. Siglos después, su testimonio y sus palabras nos alientan a todos a adentrarnos en nuestro castillo interior y a salir fuera, a “hacerse espaldas unos a otros...para ir adelante” (Vida 7,22). Sí, entrar en Dios y salir con su amor a servir a los hermanos. A esto “convida el Señor a todos” (Camino 19,15), sea cual sea nuestra condición y el lugar que ocupemos en la Iglesia (cf. Camino 5,5)”.

FRA PERE ROSSELL I TABERNER (1934 - 2023)

FRA ENRIC CASTELLS I MAS

El seu rellotge s'ha aturat i no ens ho esperàvem. La seva partença ha provocat un gran buit que es fa sentir en la fraternitat, en la comunitat cristiana dels caputxins de Sarrià, en la seva família i en moltíssimes persones. Ell va acceptar aquesta partença. Com a bon fill de sant Francesc ha sabut rebre en pau la Germana Mort. Ell, que havia acompanyat tants germans caputxins en la seva vellesa i malaltia, i en els moments finals de la vida, ha sabut fer també aquest camí, i no l'ha fet sol. Fins als darrers moments, els seus germans caputxins i els seus germans de la família l'han acompanyat, l'han escoltat, l'han ajudat a ben morir amb els sagraments de la fe i amb la plena confiança en Déu. En el seu recordatori, per una banda, hi ha el rellotge del cor de Sarrià –l'espai habitual de la pregària de la fraternitat– que marca el ritme de les hores de pregària de la fraternitat. Gràcies a Déu aquest rellotge continua funcionant, és com el tic tac de l'oració i de la lloança dels caputxins. El rellotge de la pregària del nostre germà s'ha aturat, i ha entrat en una nova dimensió, el temps de Déu. L'altra banda del recordatori és una fotografia de fr. Pere somrient i saludant en una festa de la nostra Comunitat Cristiana; és una imatge d'una gran plasticitat i bellesa que expressa el seu tarannà, la seva manera de ser: la d'una persona, d'un germà caputxí que sempre ha sabut acollir, sempre ha sabut escoltar, sempre ha sabut ajudar. És hereu d'una llarga tradició de germans caputxins que han transmès l'esperit de Sant Francesc d'Assís.

Fr. Pere, nascut a Terrassa el 24 de juny de 1934, va transcórrer la seva infància i joventut a sant Celoni, amb la seva nombrosa i religiosa família, constituïda pels pares, Pere i Dolors, i deu germans, cinc dones i cinc homes. Entre nosaltres es parla sovint de les respectives famílies, dels treballs i maldecaps dels pares, de la seva situació econòmica –en aquells temps no gens fàcil–, de l'esforç d'ajudar a créixer tots i cadascun dels nombrosos germans i germanes, dels veïns, dels amics, de l'escola, en el seu cas, els religiosos de La Salle. De fet, un dels seus germans, Mn. Joan, és prevere del Bisbat de Barcelona, i un altre, sacerdot caputxí, fr. Martí. També formaven part de la família el P. Josep de Besalú, que fou provincial dels caputxins abans, durant i després de la guerra civil,

un cosí germà també caputxí, que fou mestre de novicis, fr. Bonaventura d'Arenys de Mar. Ambdós el van orientar en el camí de la vocació franciscana. Una vocació que, un cop assumida, no el féu mirar mai enrere, segons la dita de l'evangeli: *"Qui posa la mà a l'arada, i mira enrere no és apte per al Regne de Déu"*. Fra Pere, el 1954, amb 19 anys, va ingressar en el noviciat dels caputxins d'Arenys de Mar amb el nom de fr. Gabriel de Terrassa. Un nom molt familiar per a la majoria dels frares, i també per a molta gent. El nom de Baptisme, fr. Pere el va tornar a usar el 1968, amb la reforma de les Constitucions caputxines segons el model del Concili Vaticà II (1962-1965). En aquells anys hi havia força joves que optaven per la vida caputxina. Els inicis no eren fàcils, era un canvi radical de vida. La pregària, el treball i formació omplien totes les hores del dia; i la pregària, algunes de la nit, tres cops per setmana. Es vivia en un clima de pau, però també de força austeritat. Eren temps més aviat durs on es marcava amb molta claredat la formació dels que s'havien de

preparar pel sacerdoci, i dels que havien de seguir l'itinerari de germà llec, dedicats especialment als treballs i serveis del convent. Com prou sabem, la reforma de les nostres constitucions fruit del Concili Vaticà II, va homologar, i afirmar la vocació comuna d'uns i altres en la vida de fraternitat. Però, aplicar els canvis en el text i l'esperit de les noves constitucions, va demanar un temps per tal que es reflectís amb claredat i transparència en la vida del dia a dia.

Després de la primera professió, el 15 de maig de 1955, fra Pere va ser destinat a la fraternitat de Sarrià, on pràcticament transcorrerà tota la seva vida de frare. Des dels inicis, com el restant de la seva vida de frare, el seu treball consistirà en el servei a la fraternitat i en col·laborar en totes les feines de casa, tal i com ens ho explica molt bé Hug Llàcer en el seu llibre: *"Oficis de Convent. El dia a dia dels frares no clergues"*. El primer treball d'aquest jove caputxí fou el de tenir cura i alimentar un bon grapat de gallines i conills, així com també d'algun animal gros. A poc a poc, i

gràcies a la seva vivacitat i gran capacitat de treball, va compartir altres serveis de la casa: la porteria, el refector, la cuina, la sastreteria, fins que va arribar l'hora d'assumir la necessària i urgent tasca d'organitzar en el darrer pis del convent, la infermeria provincial. Una feina que, comptat i debatut, va dur a terme al llarg de 30 anys, fins el 1994. Un llarg aprenentatge, gairebé començant de zero, un gran afany i capacitat d'aprendre, un intens contacte amb professionals de la medicina; alguns d'ells, amb el pas del temps, van esdevenir molt propers a la vida i necessitats de la nostra fraternitat; i moltes anades i tornades de diversos centres hospitalaris de la ciutat. Amb el pas del temps va anotar en una llibreta els noms de gairebé setanta frares que van ser acollits per raons de l'edat i de la salut, o ambdues coses, a la infermeria. Els frares venien dels diversos convents de la província o de les missions. Cadascun duia el desgast del pes dels anys, dels serveis pastorals dels convents, o també el pes de les responsabilitats, sovint en moments difícils del govern de la Província. Els va acompanyar—ajudat per altres germans frares, com fr. Fidel Gàlvez i fr. Ramon Batalla— en les darreres etapes de la seva vida, en el darrer trajecte com a creients i com a frares menors caputxins. Penso en el que deia Sant Camil de Lelis, patró dels malalts i del personal sanitari, sobre els infermers: "*Ha de tenir caritat, afabilitat, amabilitat, respecte, compassió i desinterès*". Unes actituds cristianes i humanes que fr. Pere va saber viure en el seu llarg tracte amb els frares malalts. Tots ells necessitaven i mereixien l'estimació i l'atenció agraïda dels seus germans frares. Fóra llarg ara d'explicar en detall la dilatada història d'aquests serveis de fr. Pere i els seus col·laboradors, frares i laics, durant 30 anys, fins el 1994. El treball, la dedicació i l'esforç de tants anys li van passar factura, va ser operat diverses vegades, i més

enllà de la seva bona voluntat, va haver de demanar el relleu, i d'aquesta manera es va iniciar una nova etapa de la nostra infermeria provincial, sota la direcció i la cura del frare i infermer fr. Jordi Seubas. Una nova etapa més tecnològica, però igualment atenta a la salut dels nostres germans malalts i ancians.

De tant en tant, en el camí de la vida, hi ha esdeveniments i experiències que ajuden a la formació personal i t'obren nous horitzons, en el cas fr. Pere, per dues vegades va fer el pelegrinatge espiritual als llocs franciscans (1980 i 2008), també el seu pelegrinatge a Terra Santa (2006), la seva anada a Roma (1983), el seu viatge a Colòmbia on va conèixer de prop i va compartir durant un temps la vida i el treball dels nostres germans missioners de l'Amazones. Una experiència gratificant que no s'oblida. El relleu de la infermeria no va ser una etapa de descans, sinó de col·laborar en els altres serveis de la casa, de la seva casa de Sarrià; tot i això, va fer l'experiència d'un trienni a la fraternitat de Manresa, que era també parròquia, sota la invocació de la Mare de Déu de la Mercè, col·laborant en totes les feines del convent i del treball pastoral, i també va tenir una especial dedicació als germans de la fraternitat seglar franciscana. En la seva gran dedicació d'ordenar i netejar els espais de la casa, va fer un preciós jardí en la galeria coberta de l'última planta del convent. Després d'aquesta etapa manresana va retornar al convent de Sarrià, on va reprendre la seva col·laboració i direcció de moltes de les feines de la casa. A poc a poc va prendre el relleu de fr. Rossend Vendrell a la porteria del convent així com en l'atenció i el servei als pobres que tan gran record ha deixat en la nostra comunitat. L'etapa de la porteria de fr. Pere Rossell no desdibuixa l'etapa de fr. Rossend, sinó que li dona continuïtat. Sempre ha estat una porteria oberta als pobres.

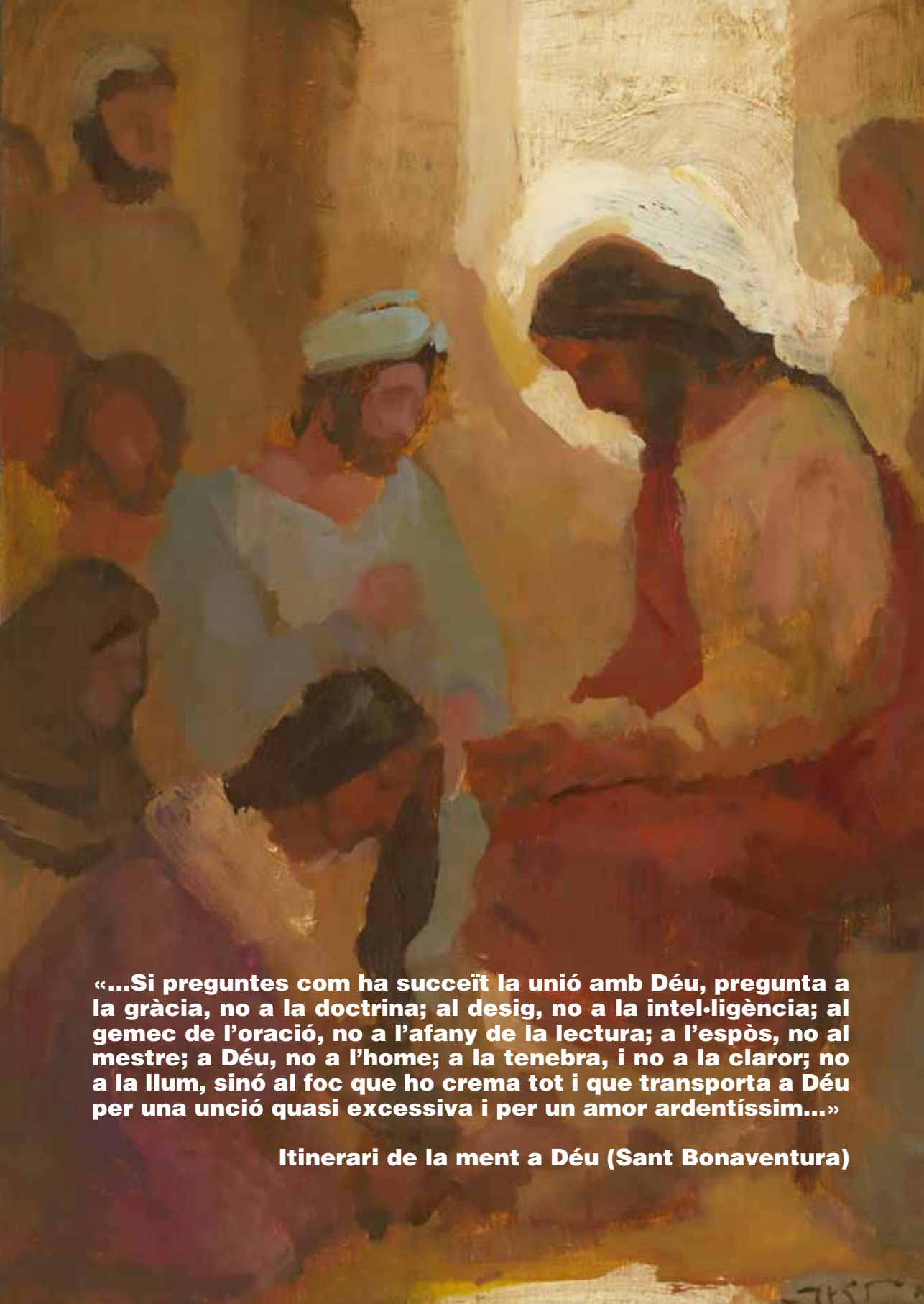

Ha variat la manera d'atendre'ls. Des de fa uns quants anys ha comptat amb les aportacions del Banc d'Aliments de Barcelona, i la col·laboració dels serveis i de les famílies de la Comunitat Cristiana. Des dels temps de fr. Rossend, i amb la col·laboració de laics, es va obrir i mantenir un servei d'ajuda mensual als menjadors de diverses escoles dels barris més necessitats de Barcelona. A part d'això no podem oblidar les atencions molt personalitzades i de llarga durada a diverses famílies i pobres per part de fr. Pere, en podríem dir els "seus" pobres. Però, aquesta atenció fou tan sols una part del compromís de fr. Pere amb la porteria del convent. Les diverses activitats i serveis de la casa sempre han sol·licitat la seva dedicació i atenció, com la Catequesi d'Infants, el Cedre, Paccs, amb un constant tragí de trucades, ajudes i peticions. Fa pocs anys, els joves de Paccs li van

dedicar una celebració d'homenatge i agraïment pels seus serveis, la seva paciència i amabilitat. Una gran mostra de respecte i estimació.

La porteria del convent no és tan sols la porta, també ho és el telèfon. Es pot ben dir que fr. Pere va convertir el telèfon de la porteria en el telèfon de l'esperança. Rebre i fer trucades per escoltar i acompanyar a les persones i les seves necessitats, especialment de gent gran, malalta o que se senten soles. Amb el pas del temps aprecies més encara la qualitat dels seus valors humans i franciscans de cordialitat, somriures, comunicació per a escoltar i aconsellar, en el fons d'estimació i el desig de benestar de les persones. Tot i que el pas i el pes dels anys, prop dels 90, havien limitat les seves energies i forces, especialment la dificultat de caminar, se superava de dia en dia, per complir els seus compromisos de frare amb la seva participació diària en l'Eucaristia i en la pregària, i en l'atenció i col·laboració en els diversos serveis de la casa. Ajudava i participava en totes les activitats i celebracions de la nostra Comunitat Cristiana, mai no faltava ni el seu somriure ni la seva col·laboració. El seu compromís en la vida i les activitats del nostre convent, no li feien oblidar les seves arrels familiars. Els noms de Palautordera, i de les seves germanes i germans, també nebots i nebodes, i familiars sortien sovint en les converses, i de tant en tant en les visites, especialment en les festes i celebracions familiars. El dia del seu comiat va ser un emocionat, agraït i compartit adeú siau. Plegats vam esdevenir una sola família: la família, la fraternitat caputxina, tantes persones de la nostra Comunitat Cristiana o especialment vinculades a la persona i al servei de fr. Pere. Aquest escrit no és una biografia, sinó unes senzilles pinzellades d'un frare-germà que ha compartit amb nosaltres durant tants anys el camí de vida i de fraternitat caputxina.

«...Si preguntes com ha succeït la unió amb Déu, pregunta a la gràcia, no a la doctrina; al desig, no a la intel·ligència; al gemec de l'oració, no a l'afany de la lectura; a l'espòs, no al mestre; a Déu, no a l'home; a la tenebra, i no a la claror; no a la llum, sinó al foc que ho crema tot i que transporta a Déu per una unció quasi excessiva i per un amor ardentíssim...»

Itinerari de la ment a Déu (Sant Bonaventura)

**«...El Fill de Déu se'ns ha
fet camí...»
(Santa Clara d'Assís)**